

Seksuaalioikeudet ja turvataidot tutuksi

Pelikortit opetusmateriaaliksi yläkouluikäisille

Emma Mantere & Noora Miettinen

2020 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Seksuaalioikeudet ja turvataidot tutuksi
Pelikortit opetusmateriaaliksi
yläkouluiikäisille**

Emma Mantere & Noora Miettinen
Hoitotyön koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2020

Emma Mantere & Noora Miettinen

**Seksuaalioikeudet ja turvataidot tutuksi
Pelikortit opetusmateriaaliksi yläkouluikäisille**

Vuosi 2020

Sivumäärä 43

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli pelikorttien avulla lisätä yläkouluikäisten tietoisuutta, sekä valmiuksia tunnistaa omat seksuaalioikeutensa ja niitä suojaavat turvataidot. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa pelikortteja opetuskäyttöön yläkoulun terveydentiedon tunneille, sekä mahdollisesti muihin ympäristöihin. Korttien tavoitteena on, että nuori osaa toimia oikein mahdollisen väärinkäytöksen ilmetessä.

Seksuaalioikeudet ovat ihmisoikeuksia, jotka liittyvät seksuaalisuuteen. Näitä oikeuksia ovat muun muassa oikeus tietoon seksuaalisuudesta, oikeus yksityisyyteen, oikeus seksuaaliterveyspalveluihin, sekä monia muita ihmisoikeuksia. Terveystieteiden ammattilaisilla on vastuu varmistaa näiden oikeuksien toteutumista, kuin myös suojata näitä. Turvataidot ovat taitoja, joilla tuetaan nuoren tunnetaitojen kehitystä, vahvistetaan näiden omia voimavaroja, sekä lisätään tietoa omista ja muiden seksuaalioikeuksista.

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Etelä-Suomessa sijaitsevan yläkoulun kanssa. Työssä käytettiin toiminnallisen opinnäytetyön metodeja. Työn teoreettinen viitekehys käsittelee seksuaalisuutta ja sen kehitystä, seksuaalioikeuksia sekä niiden yhteyttä kulttuurillisiin tekijöihin, seksuaalista häirintää ja turvataitoja, sekä pelejä seksuaalikasvatuksen menetelmänä. Kortteja luotiin 23 kappaletta, jotka sisältävät väittämiä sekä keksittyjä tilanteita aihepiiriin liittyen. Jokaisessa kortissa on pelaajille annettu kolme vastausvaihtoehtoa, joista yksi tai useampi on oikein.

Pelikortteja arvioitiin suullisesti sekä palautelomakkeella, joka toimitettiin yhteistyötaholle sekä erääseen lastensuojelulaitokseen. Palautteen perusteella tavoitteisiin päästiin, mutta korttien tulostuksessa haalistunut väri koettiin epäkohtana. Turvataidokortteja voidaan kehittää sopivammaksi eri ikäryhmille tai kulttuuri- ja uskontotaustaisille ryhmille. Korttien kääntäminen eri kielille olisi myös mahdollista suuremmilla resursseilla.

Asiasanat: Seksuaalioikeudet, ihmisoikeudet, turvataidot, seksuaalikasvatus, grooming

Emma Mantere & Noora Miettinen

Getting familiar with sexual rights and safety skills

Playing cards as an educational material for secondary schools

Year 2020

Pages

43

The purpose of this thesis was to reinforce the knowledge of adolescents in secondary school about their sexual rights and to introduce them to skills with which they can use to recognize and evade harmful and abusive behaviour, using a card game as a tool for learning. The objective of this thesis was to produce a practical tool for the sexual educators to use during health education. The aim of this practical tool is to ensure adolescents are equipped to act accordingly if encountered with possible abuse.

Sexual rights are human rights, which are related to sexuality. They include for example the rights to education and information, right to privacy, right to health and to the benefits of scientific progress, and many other human rights. Health care professionals have a responsibility to ensure that these rights are implemented, as well as to protect them. Safety skills are skills, which promote the emotional development of adolescents in secondary school. These skills reinforce the knowledge acquired in school, about juvenile sexual rights. Safety skills can also empower the adolescents to protect their own and others sexual rights.

Methodology of functional thesis was used in this work, and it was carried out in cooperation with a secondary school located in the southern Finland. The theoretical framework covers the definitions of sexuality and its development, sexual rights and their connections to cultural factors, sexual harassment and safety skills, and finally, games as a method of sexual education. 23 playing cards were created as the practical tool of this thesis. The cards include fictional situations and claims, to which the players are given three options to choose from. One or more of these options are correct.

This thesis was evaluated using a structured form, which has been distributed to the associate secondary school, and in addition to a child welfare institution. Based on feedback given by professionals, it can be assumed that the objective has been met, except for the faded colours on the printed cards. This tool can be further developed to be more suitable for different age groups or people with different cultural or religious backgrounds.

Keywords: Sexual rights, human rights, safety skills, sexual education, grooming

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	7
3	Nuoren seksuaalisuuden kehitys.....	7
3.1	Seksuaalisuuden määrittely.....	7
3.2	Seksuaalisuuden käsitteen monimuotoisuus	8
3.3	Seksuaalisuuden kehitys.....	8
3.4	Seksuaalisuuden portaat	11
4	Seksuaalioikeudet ja kulttuuri.....	12
4.1	Nuorten seksuaalioikeudet.....	12
4.2	Kulttuurin vaikutus seksuaalisuuteen	14
5	Seksuaalinen häirintä ja turvataidot	17
5.1	Nuorten seksuaalisen häirinnän tunnistaminen.....	17
5.2	Verkossa tapahtuva seksuaalinen häirintä eli grooming.....	17
5.3	Seksuaalisuuden turvataidot.....	19
5.4	Seksuaalikasvatus yläkoulussa.....	21
5.5	Nuorten vahingoittavan seksuaalisen käyttäytymisen yleisyys.....	22
6	Seksuaalikasvatuksen apuvälineet ja niiden arviointikriteerit	23
6.1	Oppimispelit osana seksuaalikasvatusta	24
6.2	Hyvän oppimispelin arviointikriteerit	24
7	Turvataitokorttien tekoprosessin kuvaus	25
7.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	26
7.2	Riskienhallinta	26
7.3	Projektiorganisaatio ja resurssit	28
7.4	Turvataitokorttien suunnittelu ja toteutus	28
7.5	Turvataitokorttien esittely ja käyttöohjeet.....	31
8	Turvataitokorttien arviointi.....	33
9	Pohdinta	36
9.1	Pelikortit turvataitojen vahvistajana	36
9.2	Luotettavuus ja eettiset kysymykset.....	38
9.3	Jatkokehitysideoita	39
	Lähteet	41
	Liitteet	47

1 Johdanto

Jokaisella ihmisellä on oikeus seksuaalikasvatukseen ja oikeus tietoon seksuaaliterveydestä. Seksuaalioikeudet koskevat kaikkia iästä riippumatta. Terveystieteiden lain (1326/2010, §7) mukaan jokaisen kunnan on järjestettävä terveysneuvontaa, joka sisältää myös seksuaaliterveysneuvonnan. Suomalaisissa kouluissa terveydentiedon tunneilla seksuaalikasvatus kuuluu osaksi opetussuunnitelmaa. Aihetta on tärkeää käsitellä sekä opettaa, sillä seksuaalinen häirintä on viime vuosina lisääntynyt huomattavasti, sekä nuorten tietoisuus seksuaalioikeuksista on vähentynyt.

Seksuaaliterveys on aiheena hyvin ajankohtainen. Nuorten seksuaaliterveyden edistäminen sekä monikulttuurisuus ovat olleet yksi seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelman painoalueista vuosina 2014-2020. Toimintaohjelman mukaan kasvatuksen tulee tavoittaa kaikki lapset sekä nuoret tasa-arvoisesti. Toimintaohjelman avulla on pyritty puuttumaan etenkin seksuaalikasvatuksen sisällyttämisestä opetukseen. Ohjelman avulla pyritään lisäämään seksuaalisen väkivallan vastaista työtä sekä lisäämään seksuaalivähemmistöjen huomioimista. Ohjelmalla pyritään myös vaikuttamaan ei-toivottujen raskauksien ehkäisyyn sekä sukupuolitauti-ehkäisyyn. Haasteita palveluiden kehittämiseksi tuo nuorten ongelmien kasaantuminen sekä eriarvoistumisen lisääntyminen. Kasvatuksella pyritään vahvistamaan nuorten arvostusta itseä kohtaan, lisätä itsetuntemusta sekä kasvattaa nuoret kohti turvallista seksuaalisuutta. Peruskoulujen sekä lukioiden seksuaalikasvatus on tämän vuoksi tärkeässä roolissa. Sen avulla tavoitetaan kaikki oppivelvollisuusiässä olevat nuoret. (Bildjuschkin ym. 2016, 16.)

Vuonna 2019 tehdyssä kouluterveyskyselyssä 8.- ja 9. luokkalaisten seksuaaliterveystietämys oli heikompaa pojilla kuin tytöillä. Kyselyyn vastanneista nuorista 7 prosenttia koki tarvitsevana mahdollisuutta keskustella jonkun kanssa ihmissuhteista ja seksuaalisuudesta. Kouluterveyskysely selvitti viime vuonna aiempaa laajemmin seksuaalisen häirinnän- ja väkivallan kokemuksia. Tytöt kokivat näitä selvästi poikia enemmän. Tytöistä 32,5 prosenttia kertoo kokeneensa ehdottelua tai ahdistelua, kun taas pojilla vastaava lukema oli vain 8,2 prosenttia. Seksuaalista väkivaltaa kertoo kokeneensa 7,1 prosenttia nuorista. Eniten häirintää koettiin puhelimesta tai internetissä. Yli puolet koki saaneensa tukea häirintään tai väkivaltaan koulun aikuisilta. (Kouluterveyskysely 2019.)

Opinnäytetyönä tuotettiin pelikortit, joiden avulla yläkoulun terveystiedon tunneilla voidaan vahvistaa ja opettaa turvataitoja. Pelikortit toimivat apuvälineenä opetukselle esimerkiksi pohjustamalla ryhmää seksuaalioikeuksien aihepiiriin, sekä lisäämällä nuorten avointa keskustelua ja vähentämällä siihen mahdollisesti liittyviä negatiivisia viitteitä.

2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena oli pelikorttien avulla lisätä yläkouluikäisten tietoisuutta, sekä valmiuksia tunnistaa omat seksuaalioikeutensa ja niitä suojaavat turvataidot. Tavoitteena oli tuottaa pelikortteja opetuskäyttöön yläkoulun terveydentiedon tunneille, sekä mahdollisesti muihin ympäristöihin, kuten nuorisotaloille. Kortit toimivat apuvälineenä opetukselle esimerkiksi pohjustamalla ryhmää seksuaalioikeuksien aihepiiriin, sekä lisäämällä nuorten avointa keskustelua ja vähentämällä siihen mahdollisesti liittyviä negatiivisia viitteitä. Korttien tavoitteena on, että nuori osaa toimia oikein mahdollisen väärinkäytöksen ilmetessä.

3 Nuoren seksuaalisuuden kehitys

Tässä luvussa keskitytään seksuaalisuuteen ja sen kehitykseen. Seksuaalisuus käsitteenä on hyvinkin monialainen aihe ja siksi luvussa käsitelläänkin myös seksuaalisuuden monimuotoisuutta sekä seksuaalisuuden portaista kahdeksan viimeistä askelmaa, jotta teoreettinen viitekehys pysyisi opinnäytetyön aiheelle merkityksellisessä teoriassa.

3.1 Seksuaalisuuden määrittely

Väestöliitto määrittelee seksuaalisuuden seuraavasti: ”Seksuaalisuus on ihmisen perusominaisuus, jota ei voi erottaa muusta ihmisenä olemisesta. Seksuaalisuutta on muun muassa sukupuoli, seksuaalinen suuntautuminen, lisääntyminen, sukupuoliroolit”.

Seksuaalisuus sisältää siis laajasti monia eri asioita ihmisen elämässä. Se onkin yksi olennainen ominaisuus ihmisenä olemista. Seksuaalisuus ei rajoitu pelkästään yksittäiseen ikäryhmään, vaan on elinikäinen ominaisuus sekä kehitysprosessi. Seksuaalisuus on vahvasti yhteydessä muuhun kehitykseen läpi elämän ajan. Ihmisissä seksuaalisuus on näkymättömänä piirteenä. Se alkaa jo syntymästä ja kestää aina kuolemaan saakka. Seksuaalisuus on asia, josta ei pääse eroon. (Cacciatore & Ingman-Friberg.)

Seksuaalisuus sisältää paljon muutakin, kuin seksuaalisen käyttäytymisen. Siihen sisältyy myös se, miten ihminen kokee tai ilmaisee tai käyttäytyy seksuaalisena olentona. Se voi vaihdella suuresti siihen vaikuttavien eri tekijöiden mukaan. Eri kulttuurit, taustat, biologiset- ja sosiaaliset tekijät, kasvuympäristö sekä poliittiset tekijät muovaavat siihen liittyviä asenteita sekä tapoja ilmaista omaa seksuaalisuutta. Seksuaalisuus voi vapauttaa ja voimaannuttaa, toisaalta normaaleja ovat myös ahdistuksen sekä pelon kokemukset seksuaalisuuteen liittyen. (Terveyskylä naistentalo 2018.)

3.2 Seksuaalisuuden käsitteen monimuotoisuus

Useasti ihmiset aluksi ajattelevat, että nuori on perimiltään hetero. Näin ei kuitenkaan ole, vaan ihmiset ovat seksuaalisia monin eri tavoin. Käsitteenä seksuaalisuus on laaja ja se sisältää useita eri ulottuvuuksia. Tätä kutsutaan seksuaaliseksi monimuotoisuudeksi. Monimuotoisuus sisältää sukupuolisuuden ja seksuaalisen suuntautumisen. Sukupuoli on moninainen ilmiö. Sukupuolta ei voi verrata kahteen toisilleen vastakkaiseen ja selvästi toisistaan erotettavaan sukupuoleen. Myöskin sen ilmenemismuodot ovat moninaisemmat. Sukupuoli voi olla jotain miehen ja naisen väliltä, molempia yhtä aikaan tai jotain aivan muuta. Toiset taas kokevat, että sukupuolta ei ole lainkaan. Sukupuolen moninaisuus on varsin yleistä. Kouluterveyskyselyssä vuonna 2017 yli 5 prosenttia kertoi sukupuolekseen toisen kuin syntymässä määritellyn. Sukupuoltaan yksilöt ilmaisevat eri tavoin. Henkilö voi toiminnallaan ja käytöksellään ilmaista muille sukupuolensa, tai vaihtoehtoisesti ilmaista oman sukupuolensa moninaisuutta ja liukuvuutta. Ymmärtämällä seksuaalisuuden monimuotoisuuden laajuuden, kehitty meille myös ymmärrys siitä, miten moninaisia ihmiset voivat olla. (Seta 2020.)

Jokainen elää seksuaalielämäänsä eri lailla. Oman seksuaalisen todellisuuden, mielenkiinnon sekä kiihottumisen kohteet ovat henkilön omia kokemuksia, eivätkä yhteiskunnan ennakkokäsitykset vaikuta kohteen todelliseen valikoitumiseen. Yleisesti seksuaalinen suuntautuminen määritellään omien tunteiden kohteen sekä oman sukupuolen mukaan. Seksuaalinen suuntautuminen ei ole kuitenkaan valinta ja harvoin siihen pystyy itse vaikuttamaan. Yleensä se on pysyvä ominaisuus meissä jokaisessa. Tyypillistä on, että mielenkiinnon kohteet sekä halut voivat muuttua iän ja elämäkokemuksen myötä. Seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta toiseen ihmiseen ihastuminen tai rakastuminen sekä seksikäyttäytyminen ovat loppupeleissä samanlaisia. (Santalahti 2017; Seta 2020.)

Tässä opinnäytetyössä käsitellään nuorten seksuaalioikeuksia sekä turvataitoja, joten tässä työssä seksuaalisuudella tarkoitetaan erityisesti nuoruuden aikana kehittyviä moninaisia seksuaalisuuden piirteitä, kuten sukupuolen kokemus, seksuaalinen suuntautuminen, seksi, lisääntyminen.

3.3 Seksuaalisuuden kehitys

Ihmisen kehitys on pitkä ja monivaiheinen prosessi. Fyysisen ja psyykkisen kehityksen rinnalla kulkee psykoseksuaalinen kehitys. Tämä tarkoittaa seksuaalisuuden sisäistämistä ja näkymättömyydestä kehitystä ihmisessä. Seksuaalisuus on jo lapsuudesta lähtien ilmenevä voimavara ja rikkaus. Seksuaalisuus on osa terveyttä sekä hyvinvointia. Ihmisen kehityksen mukaan seksuaalisuuteen liittyvät erilaiset ilmiöt sekä kehitys vaihtelee. Seksuaalinen kehitys on hyvin yksilöllistä ja, lapsen seksuaalista kehitystä ei voi verrata nuoren tai seksuaalisuuden kehitykseen. Nuoruudessa kehitys on nopeaa sekä laaja-alaista. Missään muussa elämänvaiheessa tällaista

kehitystä ei tapahdu yhtä nopeasti. Tänä aikana koko nuoren persoonallisuus rakentuu uudelleen. Nuoruusaika on sopeutumista näihin sisäisiin sekä ulkoisiin muutoksiin, joita nuoret kokevat. (Bildjuschkin 2015, 47; MLL 2020.)

Tunne-elämässä tapahtuva kehitys voi aiheuttaa hämmennystä ja itsetunnon haavoittuvuutta. Toisaalta joillekin nuoruus voi olla uusi mahdollisuus. Nuorella on mahdollisuus uudelleen ratkaista tai käsitellä esimerkiksi lapsuudessa kärsityt traumat tai muut ikävät kokemukset. Lääkärinlehdessä julkaisussa katsauksessa ilmenee, että nuoret, jotka kokevat varhaisen puberteetin todennäköisesti kehittyvät muita nopeammin psyykkisen, kuin sosiaalisenkin kehityksen osalta. Tässä tapauksessa nuori saattaa aloittaa seksielämän nuorena, mutta silti välttämättä kyse ei ole riskikäyttäytymisestä. (Savioja, Sumia & Kaltiala-Heino 2015.)

Toisaalta aikuisen oloisen ihmisen pinnan alla voi olla vielä paljon tukea tarvitseva kasvava nuori. Nuoren käytös ja ajatusmaailma voi kuitenkin taantua stressitilanteessa. Tällöin ärtyisyys sekä sulkeutuminen ovat tyypillisiä. Nuoret, joiden kokemus omasta sukupuolesta ei vastaa todellista sukupuolta sekä seksuaalivähemmistöön kuuluvat tarvitsevat etenkin suurta tukea. Tämä nousi esiin myös Tuija Rinkisen (2012) väitöskirjassa Nuorten kysymyksiä seksuaaliterveydestä Väestöliiton Internetpalvelussa. Nuoret hakivat vahvistusta omalle seksuaaliselle suuntautumiselle. He kokivat myös, että seksuaalikasvatuksessa näitä asioita käsitellään liian vähän tai ei lainkaan. Näiden asioiden käsittelyyn itse nuorella kuluu vuosia. Hyvän itsetunnon omistaminen sekä kokemus siitä, että kelpaa täysin omana itsenään auttavat nuorta näiden asioiden läpikäymiseen. Kokemuksen siitä, että on arvokas ja rakastettu oma itsensä ovat kokonaisvaltaisen psyykkisen hyvinvoinnin kannalta hyvin tärkeitä. Näiden kokemusten kautta kumppanuus sekä tyydyttävä seksuaalielämä mahdollistuvat. Vanhemmat ehdoton rakkaus opettaa myös lapsen tai nuoren rakastamaan itseään. Tämä on tulevaisuudessa psyykkisen hyvinvoinnin kannalta hyvin tärkeitä. (Cacciatore 2011; Bildjuschkin 2015, 54, 94.)

Nuoruudessa seksuaalisuuteen liittyvät asiat tulevat uudella tavalla esille. Oma seksuaalisuus ja käsitys itsestä seksuaalisesti muodostuvat, kun nuori peilaa itseään ja kokemuksiaan toisiin ihmisiin sekä esimerkiksi median kautta välittyviin käsityksiin normaalista seksielämästä. Oman kehon nopea muuttuminen saattaa hämmentää niin nuorta kuin vanhempiakin. Tyttöillä huomio on etenkin rintoissa, lantiossa ja rasvakudoksessa. Pojat taas kiinnittävät huomiota peniksen kokoon ja muotoon. Nuoret pohtivat näitä uusia muutoksia kehossa ja tarvitsevat yksityiskohtaista tietoa tästä. Rimpisen väitöskirjassa he esittivät kysymyksiä ulkonäöstä sekä kehon toiminnan normaalisuudesta ja tähän vaikuttavista tekijöistä. Nuoret pyrkivät sopeutumaan muuttuneeseen kehoon ja etsivät omaa seksuaalista identiteettiään. Itseensä tutustuminen ja pohtiminen on luonnollinen tapa tutustua omaan kehoon. Ulkonäköpaineet ovat yleisiä. Nuori saattaa pohtia ulkonäköään ja mieltä, kelpaanko toiselle. Oman kehon tunteminen, kyky hallita kehon toimintoja ja oman kehon hyväksyminen on tärkeässä roolissa ennen,

kun jakaa sen toisen ihmisen kanssa. Itsearvostuksella on suuri rooli seksuaaliselle kehitykselle ja käyttäytymiselle. Hyvän itsearvostuksen omaava nuori todennäköisesti suojaa niin itseään kuin toista hyväksikäytöltä. Seksuaalisuuden nautinto voi kadota, mikäli nuori pyrkii toimimaan omien tunteidensa sijasta muiden odotusten ja toiveiden mukaisesti. (MLL 2020; Bildjuschkin 2015, 93.)

Jossakin vaiheessa oma seksuaalisuus halutaan irrottamaan vanhempien kontrollista. Nuoret kokevat tarvetta liittyä ikätovereiden joukkoon. Ystävät ovat keskeisessä osassa, kun nuori testaa omaa seksuaalisuuttaan. Nuorten elämässä voi tapahtua vapauttava irtiotto, itsenäistyminen, kun omia rajoja kokeillaan sekä rohkaistutaan seksuaalisuudessakin. Seksielämän alkaessa moni nuori haluaakin suorittaa ensimmäisen yhdyntäkertansa pois alta, eikä seksiin liity välttämättä sitoutumista seurusteluun. Nuorista miehistä neljäsosa ja naisista viidesosa aloittaa seksielämän ennen virallisia seurustelusuhteita. Taustalla on juurikin usein seksuaalinen kokeilunhalu, kumppanin miellyttäminen, ystävien painostuksesta tapahtuva seksi tai toive seurustelusta. Seksiä ilman rakkautta pitääkin vääränä vain alle 5 prosenttia nuorista. Luku vanhemmassa ikäluokassa on taas huomattavasti suurempi. Tuija Rinkisen (2012) väitöskirjassa nuorten lähettämistä kysymyksistä nousikin esiin, että nuoret pohtivat seksuaalisen toiminnan hyväksyttävyyttä, kuten riskien ottamista yhdynnässä sekä seksin harrastamista ennen seurustelua. Lisäksi nuoret pohtivat vanhempien suhtautumista nuorten väliseen seksiin sekä milloin on sopiva ikä aloittaa seksin harrastaminen. (Kokko 2011; Cacciatore 2011; Bildjuschkin 2015, 91-92.)

Varhaisen seksielämän aloitus voi nuorilla olla yhteydessä mielenterveydenhäiriöihin tai jopa itsetuhoisuuteen. Seksielämän aloituksella voidaan hakea tarvittavaa lohtua tai läheisyyttä. Lapsena koetut kokemuksen vanhemman hylkäämisestä sekä reagoimattomuudesta voivat johdattaa hankaliin suhteisiin nuoruudessa. Seksielämän aloitus voi olla myös yritys hoitaa masentunutta ja ahdistunutta oloa. Oman mielipiteen muodostus sekä itsensä suojaaminen saattaa olla haastavaa, jos nuori kärsii mielenterveysongelmista. Muista syistä aloitettu seksielämä saattaa jälkikäteen kaduttaa nuorta. Monissa tutkimuksissa onkin ilmennyt, että varhainen sukupuolielämän aloittaminen ja riskejä ottava käyttäytyminen voidaan liittää myöhemmin esiintyneisiin mielenterveysongelmiin. Tästä näkökulmasta seksuaalikasvatuksella on iso rooli hyvinvoinnille. Seksuaalikasvatus tulisi aloittaa jo pikkulapsiaikana, jotta lapsi saa oppeja, miten arvostaa itseään sekä kykyjään ja kehoaan. (Savioja, ym. 2015; Bildjuschkin 2015, 54.)

Osalla nuorista seksuaalisuus näyttää aluksi jopa ronskeina puheina ja käytöksenä, kun kokemusta ei vielä ole kertynyt. Pikkuhiljaa kuitenkin seksuaalisuus tulee kokonaisvaltaisemmaksi ihastumisen ja myöhemmin rakastumisen myötä. Prosessi kohti seurustelua ja parisuhdetta on hyvin yksilöllinen prosessi. Kokemukset seurustelusta ovat osa itsenäistymistä ja irtautumista vanhemmista. Alussa suhteet ovat yleensä lyhytaikaisia. Niissä kuitenkin opitaan

paljon, opitaan näyttämään omia sekä ymmärtämään omia kuin toisenkin tunteita. Kunnioitetaan toista sekä opetellaan sietämään pettymyksiä. Suhteet tulisivat olla luonteeltaan nuoren kehitystasoa palvelevia sekä sopivia. (MLL 2020.)

3.4 Seksuaalisuuden portaat

Seksuaalisuuden kehittymistä voidaan kuvata seksuaalisuuden portaiden avulla. Portaita käytetään seksuaalikasvatuksen opetuksessa ja niissä on huomioitu WHO:n seksuaalikasvatuksen standardit. Seksuaalisuuden portaat ovat kättilö Korteniemi-Poikelan sekä lastenpsykiatri Cacciarenan kehittämä malli. Mallissa 11 portaan avulla käsitellään seksuaalista kehitystä sekä itsenäistymistä tunteiden kautta. Jokaisella portaalla on merkittävä rooli seksuaalisuuden kehityksessä ja jokaisella on oma kehitystehtävänsä. Kehityksen myötä nuori pystyy siirtymään seuraavalle portaalle. Opinnäytetyön aiheen vuoksi luvussa keskitytään kahdeksaan viimeiseen seksuaalisuuden portaan kuvaamiseen. (Bildjuschkin 2015, 50-51.)

Pohja hyvinvoivalle sekä terveelle seksuaalisuudelle luodaan jo varhaislapsuudessa neljän ensimmäisen portaan avulla. Seksuaalisen kehityksen neljännellä portaalla ihastuksen kohteena on yleensä jokin arvotettu sekä ihailtava nuori, esimerkiksi julkisuuden henkilö. Mielikuvituksen kautta nuori saa yleensä uusia palasia itsetunnolle sekä fantasioille. Idolin kautta voidaan etsiä omaa roolia sekä kokeillaan rajoja. Nuorella saattaa olla myös kuva, ettei hän riitä tavallisena itsenään. (Santalahti 2018.)

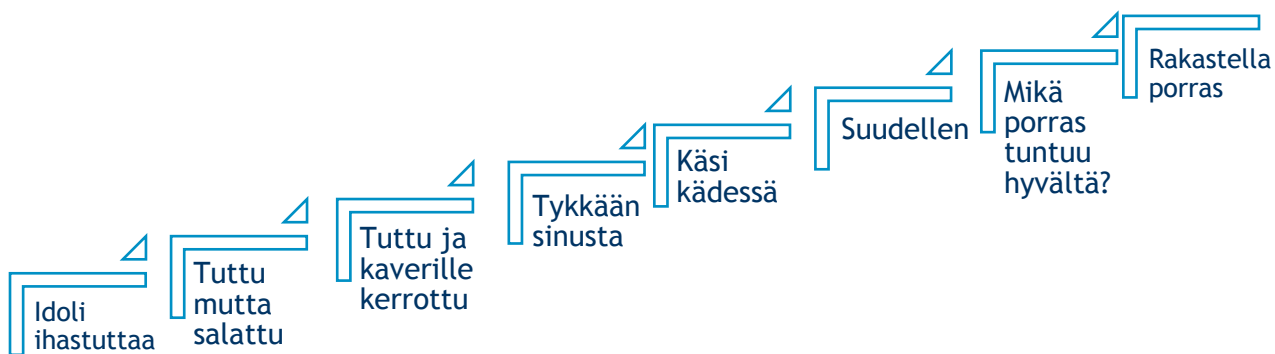
Seksuaalisuuden viidennellä portaalla ihastus on yleensä tuttu lähipiirin ihminen. Usein ikätoveri. Ihastuksesta ei kerrota yleensä muille, vaan se pidetään salassa. Porrassaan saavutetaan yleensä hyvin yksilöllisessä vauhdissa. Toisilla se voi olla ajankohtainen jo 8-vuotiaana, kun taas toisilla vasta 13-vuotiaana. Tässä portaalla nuori saattaa alkaa miettimään omaa seksuaalista suuntautumista. Lisäksi oma seksuaalinen identiteetti alkaa pikkuhiljaa muodostumaan. Itsetyydytys sekä omaan kehoon tutustuminen aloitetaan myös. (Santalahti 2018.)

Salaisuuden ylläpitäminen on yleensä vaikeaa. Portaalla kuusi, nuori kertoo ihastumisesta luotettavalle henkilölle, yleensä ystävälle. Tässä vaiheessa pohditaan ja jaetaan siihen liittyviä tunteita ystävien kanssa. Saatetaan esittää myös kokeneempaa seurustelijaa mitä todellisuudessa on. Tarina saattaa sisältää usein myös seksikokemuksia, vaikka niitä ei vielä olisikaan. Seitsemännellä seksuaalisuuden portaalla, uskaltaudutaan kertomaan ihastuksesta sen kohteelle. Tämä vaatii nuorelta paljon rohkeutta sekä kypsyyttä. Tällöin saatetaan kokea ensi kertaa, että ei saakaan vastakaikua omille tunteille. (Santalahti 2018.)

Kahdeksannella portaalla eli käsi kädessä- portaalla nuori ei enää salaile seurustelua. Toista halutaan pitää lähellä, mutta tässä vaiheessa ei vielä päästää liian lähelle. Kumppanin kanssa ei välttämättä uskalleta jutella vielä kovin syvällisistä asioista. Yhdeksännellä portaalla nuori

uskaltaa koskettaa sekä suudella kumppania. Kaikista portaista tässä vaiheessa nuori tarvitsee paljon harkintaa siitä, mihin on oikeasti valmis sekä mitä haluaa. (Santalahti 2018.)

Seksuaalisuuden kehityksen kymmenellä portaalla ihminen tutustuu ja jakaa seksuaalisuuden kokemuksen hyväilyn kautta. Tavoitteena ei ole yhdyntä. Kumppanin sekä tilanteen tulisi olla tässä vaiheessa nuorella turvallinen. Kumpikin tietää, että tilanteen voi lopettaa, jos siltä tuntuu. Lisäksi nuorella tulee olla taitoja kuunnella omia sekä toisen tunteita ja ajatuksia. Viimeisellä portaalla nuori on yleensä noin 16-25-vuotias. Tässä vaiheessa nuori tuntee oman kehon sekä ymmärtää tunteita. Nuori pystyy ilmaisemaan omia halujaan sekä huomioimaan toisen. Lisäksi tiedot raskauden ehkäisystä sekä seksitaudeista ovat jo halussa. Seksi on kokemuksena yhteistä nautintoa, eikä nuori koe turhaa häpeää tai syyllisyyttä. (Santalahti 2018.)

Kuvio 1. Seksuaalisuuden portaavat (Mukailleen Santalahti 2018.)

4 Seksuaalioikeudet ja kulttuuri

Tässä luvussa käsitellään ihmisoikeuksien kytköstä seksuaaliterveyteen sekä kulttuurin tuomia mahdollisuuksia ja haasteita jokaisen yksilön seksuaalioikeuksiin ja niiden toteutumiseen. Eri-laisten kulttuurien sulautuessa yhteen nyky-yhteiskunnassa, on tärkeää tiedostaa eri taustoitteiden nuorten eriäviä tarpeita seksuaaliterveyden ja -oikeuksien käsittelyyn.

4.1 Nuorten seksuaalioikeudet

Seksuaalioikeuksilla tarkoitetaan ihmisoikeuksia, jotka koskevat suoraan tai epäsuoraan seksuaalisuutta. Seksuaalioikeuksien tarkoituksena on suojata jokaisen mahdollisuutta nautinnollisiin, tyydyttäviin ja turvallisiin seksuaalisiin kokemuksiin, kanssaihmiä kunnioittaen, tulematta syrjityksi. (Sensoa 2020.)

Seksuaaliterveys ja ihmisoikeudet ovat vahvasti kytköksissä toisiinsa; Seksuaaliterveyden maailmanjärjestön virallisen seksuaalioikeuksien julistuksessa (2014,1) todetaan, että jokaisen yksilön seksuaalioikeuksia tulisi varjella, kunnioittaa ja totella, jotta voidaan saavuttaa toivottu

seksuaaliterveys. Nuorten seksuaalioikeuksiksi määritellään Väestöliiton Mun elämä- mun valinta- julkaisussa *oikeus elämään, oikeus nauttia seksuaalisuudesta, oikeus tietoon seksuaalisuudesta, oikeus suojella itseään ja tulla suojelluksi, oikeus seksuaaliterveydenhuoltoon sekä oikeus osallistua* (Nazarenko 2011, 13).

Oikeus nauttia seksuaalisuudesta voidaan liittää paitsi oikeuteen toteuttaa seksuaalisia tekoja, myös oikeuteen perääntyä ja kieltäytyä kyseisestä toiminnasta. Suomessa seksin suojaikäraja on 16 vuotta, joten kaikki alle 16 vuotiaaseen kohdistuva seksuaalinen teko on rangaistavaa. Kuitenkin, jos seksuaalinen kanssakäyminen tapahtuu kahden saman ikäisen tai samalla henkisellä ja fyysisellä tasolla olevan nuoren välillä, molempien suostumuksella, ei siitä tavanomaisesti rangaista. Oikeus nauttia seksuaalisuudesta on vahvasti myös kytköksissä esimerkiksi homoseksuaalisuuteen, joka on historiallisesti ollut vaiettu tabu ja jota pidettiin vielä 1980-luvun alussa sairautena. Suomessa homoseksuaaliset teot poistuivat rikoslaista vuonna 1971, mutta monissa maissa homoseksuaalisuus on edelleen rangaistava teko. (Seta 2020; Nazarenko 2011, 23-25.)

Oikeus tietoon seksuaalisuudesta toteutuu ympäri maailman hyvinkin epätasaisesti. Kuten edellä mainittiin, on köyhissä maissa vaikeaa ja jopa epätodennäköistä saada seksuaalikasvatusta, sillä seksuaalisuus on yhä monille aiheena vaikea ja vaiettu. Tämä puolestaan johtaa pahimmillaan seksitauteihin ja ei-toivottuihin raskauksiin. Seksuaalikasvatusta ympäri maailman käsitellään tarkemmin luvussa 5. Oikeus elämään liittyy Nazarenkon mukaan myös vahvasti tasa-arvoon, tai enemmänkin sen puutteeseen. Maailmassa 15-19-vuotiaiden tyttöjen yleisin kuolinsyy on edelleen raskaus ja synnytys. Niin kutsutut äitiyskuolemat ovat siis yhä vaarallista yleisiä köyhissä maissa. Yleisimmät näistä kuolemista tapahtuvat kuitenkin raskauden loppuvaiheessa tai synnytyksen yhteydessä (Hakkarainen 2009, 29). Globaali köyhyys ja kouluttamattomuus on yhdistettävissä varhaisen raskauden aiheuttamiin komplikaatioihin. Köyhissä maissa hyvinkin nuoret tytöt voivat päätyä naimisiin itseään vanhemman miehen kanssa, eikä perheellä ole varoja tarjota tälle adekvaattia seksuaalikasvatusta tai perhesuunnittelua, joten puutteellinen tieto esimerkiksi ehkäisystä voi johtaa ei-toivottuun raskauteen. Jopa puutteellisten tilastojen avulla uskotaan, että äitiyskuolemista 99% tapahtuu juurikin maailman köyhimmissä maissa. (Nazarenko 2011, 15-16, 31.)

Oikeudella suojella itseään ja tulla suojelluksi tarkoitetaan nuoren oikeutta suojautua esimerkiksi ei-toivotuilta raskauksilta, sukuelinten silpomiselta ja kaikelta muultakin hyväksikäytöltä tai laiminlyönniltä (Nazarenko 2011, 37). FMG eli female genital mutilation tarkoittaa osassa Afrikan, Lähi-idän, Aasian ja Latinalaisen Amerikan maissa tapahtuvaa toimenpidettä, jossa naisen ulkoiset sukuelimet poistetaan, joko kokonaan tai osittain. Silpominen on kansainvälinen ihmisoikeusrikkomus ja EU-alueella rikos. Tästä huolimatta arvioidaan noin 600 000 Euroopassa asuvan naisen joutuneen sukupuolielinten silpomisen uhriksi. (Euroopan parlamentti 2020, 1-3.)

Nuorilla on myös oikeus seksuaaliterveydenhuoltoon, jonka tarkoituksena on tuoda molemminpuoliseen kunnioitukseen ja nuoren tarpeisiin perustuvia palveluita nuorten saataville (Nazarenko 2011, 43.) Suomessa on vuonna 1995 perustettu eduskunnan seksuaalioikeudet- ja kehitysryhmä, jonka tehtävänä on edistää naisten ja tyttöjen sukupuoliterveyttä- ja oikeuksia ja sukupuolten välistä tasa-arvoa. Eduskunnan seksuaalioikeudet- ja kehitystyöryhmän tavoitteena on saada valtiotasoisista lisäpanostusta ja lisätietoisuutta seksuaaliterveys- ja oikeusohjelmiin. (Väestöliitto 2020.)

Viimeiseksi Nazarenko (2011, 49) listaa nuoren oikeuden osallistua. Tällä tarkoitetaan nuoren oikeutta osallistua tätä koskevien päätösten tekoon ja suunnitteluun. Nuorten mahdollisuudet osallistua ovat maailmalla osittain rajoitetut, etenkin tytöillä. Nuorten osallistaminen vaatii aikuisen tukea, sillä nuori voi kokea äänensä merkityksettömäksi, eikä joissain yhteisöissä yksinkertaisesti hyväksytä tyttöjen keskustelua seksuaalisuudesta. Nuoria tulisi kannustaa osallistumaan esimerkiksi järjestötoimintaan, jotta heitä koskevat päätökset tulisivat heidän kauttaan.

4.2 Kulttuurin vaikutus seksuaalisuuteen

Maailmalla nuorten seksuaalioikeuksia ei aina kunnioiteta. Esimerkiksi monen nuoren tytön elämänsäkaari koostuu köyhyydestä, lapsiavioliitosta sekä kivuliaasta kuolemasta ei-toivotun raskauden johdosta. Seksuaalioikeuksien mukaan jokaisella on oikeus elämään. Raskaus ja synnytys maailmassa edelleen yleisin kuolinsyy 15-19-vuotiailla tytöillä. Monissa kehitysmaissa äideillä ei ole mahdollisuutta keskeyttää raskauksia turvallisesti, vaan monet nuoret vammautuvat raskauden sekä synnytyksen seurauksena. Köyhyys, kouluttamattomuus sekä huonot elinolot ovat yksi syy nuorten raskauksiin sekä niiden aiheuttamiin komplikaatioihin. (Nazarenko 2011, 15-16.)

Eri kulttuureissa käsitykset sukupuolten välisestä tasa-arvosta ja seksuaalisuudesta eroaa suuresti suomalaisesta kulttuurista sekä lainsäädännöistä. Tietämys seksuaalioikeuksia sekä seksuaaliterveyttä koskevista asioista voi olla hyvinkin heikkoa. Tämä näkyy terveysongelmina, identiteettikriiseinä, perheväkivaltana sekä seksuaalirikoksina. Maahanmuuttajat, jotka tulevat maista, joissa intiimiyden suojeleminen ja vahvasti eritellyt sukupuoliroolit ovat edelleen arkipäivää saattavat kokea monenlaisia kysymyksiä sekä hämmennystä kohdatessaan länsimaisen kulttuurin. Moni on saattanut kokea syrjintää tai pahoinpitelyitä sukupuolensa tai seksuaalisen suuntautumisen vuoksi. Edelleen esimerkiksi lähes kaikissa Afrikan maissa homoseksuaalisuus on lailla kielletty ja muutamissa maissa jopa rangaistava kuolemalla. Erityisesti eri uskontokulttuureilla on hyvin monia yhteisiä seksuaalisuuteen liittyviä kipupisteitä. Näihin suhtaudutaan yleensä negatiivisesti sekä tuomitsevasti. Yleisimpiä kipupisteitä ovat esiaviolliset suhteet, uskottomuus, abortti, itsetyydytys sekä sukupuolitaudit. Länsimaissa suhtautuminen taas nykyään on melko neutraalia. (Novitsky 2016, 24; Brusila 2016, 34-35.)

Monelle eri kulttuurista saapuvalla henkilölle näyttäytyy länsimaissa vieraalla tavalla seksuaalisuuteen suhtautuva maailma. Avoimuus ihmisten välissä suhteissa saattaa aiheuttaa hämmennystä. Suomalaisessa mediassa puhutaan melko avoimesti sekä värikkäästi seksuaalisuudesta. Tämä saattaa monesta tuntua vieraalta, jos lähtökulttuurissa parisuhde on toisin perusteltu, kuten suunniteltu tai taustalla on taloudellisia syitä. Lapsiavioliitot ovat monissa kehitysmaissa edelleen yleisiä. 20-24-vuotiaista naisista 36 prosenttia solmi avioliiton ennen kuin täyttää 18-vuotta. (Novitsky 2016, 27; Nazarenko 2011, 28.)

Suurien kulttuuristen erojen taustalla saattaa olla myös syy siihen, miksi iso osa seksuaaliseen häirintään syyllistyneistä on eri kulttuurista saapuvia. Taustalla on esimerkiksi vääristynyt kuva naisten asemassa, poikkeavat arvot sekä asenteet seksuaalisuudesta. Vuonna 2018 poliisin tietoon tulleista seksuaalirikosilmoituksista ulkomaalaisten osuus oli 25 prosenttia. Huomattavaa oli se, että Helsingissä yli puolet seksuaaliseen häirintään tai raiskakseen syyllistyneistä oli ulkomaalaistaustaisia. (Suomen virallinen tilasto 2019.)

Yhdenkään nuoren terveyttä ei saa uhata tai vaarantaa seksuaalisuuden vuoksi. Dramaattisimpia seksuaalioikeuksien loukkauksia on sukuelinten silpominen tai ympärileikkaus. Suomessa asuu arviolta noin 10 000 silpomisen kokenutta tyttöä tai naista. Arvioiden mukaan noin 650 - 3800 tyttöä on jatkuvasti silpomisuhan alla ja maailmalla on 130 miljoona jo silpomisen kokenutta naista. Syyt silpomiselle vaihtelevat kulttuureittain sekä alueittain. Yleensä taustalla on sosiaalisia sekä esteettisiä syitä. Huomioitavaa on se, että silpominen ei kuitenkaan kuulu uskontojen oppeihin. Sitä on harjoitettu kautta historian. (Koukkula & Klementti 2019, 11-12, 16; Nazarenko 2011, 37.)

Länsimaaisessa kulttuurissa silpominen rikkoo aina lapsen tai nuoren ihmisoikeuksia sekä seksuaalioikeuksia. Suomen rikoslain (21/6§) sekä lastensuojelulain (25/§3) mukaan silpominen on aina törkeä pahoinpitely. Silpomiseen liittyy aina paljon lastensuojelulakeja koskevia seikkoja. Lisäksi silpomista säätelee paljon kansainvälisiä sopimuksia sekä velvoitteita. Näistä yksi keskeisimmistä on Istanbulin sopimus (Sops 53/2015), joka on Euroopan laajuinen sopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta. Lisäksi ”YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen artiklan 19 mukaan lasta on suojeltava kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä, välinpitämättömyydeltä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä (YK 1989)” (Koukkula & Klementti 2019, 29-30, 11.)

Suomessa on ollut viime vuosina käynnissä muutaman silpomisen estämisen toiminta ohjelma. Näistä viimeisin on vuonna 2019 julkaistu THL:n sekä sosiaali- ja terveysministeriön laatima uuden silpomisen estämisen toimintaohjelma. Lisäksi Sexpo-säätiön Ehjä-hanke on toiminut etenkin poikien ympärileikkauksien ehkäisemiseksi. Ehjä-hankkeella on ollut suuri painopiste

myös yleisesti lasten oikeuksien ja ihmisoikeuksien edistämisessä. (Koukkula & Klementti 2019, 9; Nissinen 2014, 4-5.)

Yleisesti maahanmuuttajanuorten seksuaaliterveystietämys on ollut pidemmän aikaan jo heikkoa. He tarvitsevat kattavasti tietoa laajasti kaikilta seksuaaliterveyden eri osa-alueilta. Maahanmuuttajavanhemmille seksuaalisuus voi olla täysin tuntematon asia ja ajatus lapsen seksuaalisuudesta tuntuu vieraalta. Monessa kulttuureissa seksuaalisuus on yhä tabu eikä siihen liittyvistä asioista voi puhua. Etenkin naisten tai tyttöjen seksuaalisuutta pidetään vahvasti tabuna. Ajatellaan, että seksi on miehen oikeus ja naisen on suostuttava siihen tilanteessa kuin tilanteessa. Tabut, kiellot ja seksuaalisuuteen liittyvän sanaston sekä tiedon puute johtaa siihen, että moni jää ilman seksuaalisen rakkauden kokemuksia. Lisäksi useassa kulttuurissa vallitsee pidättyvyyskasvatus. Pidättyvyyskasvatus on tehotonta ja vahingollista. Sillä yritetään jarruttaa nuorten seksuaalista kasvua sekä seksuaaliterveyttä. Nuorta usein kielletään puhumasta seksuaalisuudesta ja nauttimasta siitä. Näin suojaamaton seksi ja teiniraskaudet lisääntyvät, kun nuoret eivät saa tietoa. Seksuaalikasvatusta käsitellään kattavammin luvussa 5. Maamu-tutkimuksessa onkin käynyt ilmi, että maahanmuuttaja taustaiset nuoret ovat olleet hyvin tyytyväisiä Suomessa saamaansa seksuaalikasvatukseen. Nousi myös ilmi, että moni nuorista toivoo, että vanhemmat saisivat lisää tietoa. (Santalahti 2018; Brusila 2016, 34-35; Nazarenko 2011, 24.)

Maahanmuuttajien terveys- ja hyvinvointitutkimuksesta Maamu (Castaneda ym 2012.) sekä ulkomaalaistatausten terveys ja hyvinvointi Suomessa tutkimuksesta FinMonik (Kuusio ym 2020.) käy ilmi, että maahanmuuttajanaiset käyttävät raskaudenehkäisymenetelmiä paljon harvemmin kuin muu väestö. Tietoa ehkäisystä ei ole tarpeeksi ja siihen liittyy vääristyneitä luuloja. Ajatellaan, että hormonaalisen ehkäisyn käyttö johtaa lapsettomuuteen tai sairaan lapsen syntymään. Somalitaustaiset naiset sekä tytöt käyttävät kaikista vähiten eri ehkäisymenetelmiä. Tutkimuksissa nousi myös esiin, että syrjintä sekä turvattomuuden kokemukset ovat yleisempiä tietyissä ryhmissä. (THL 2018.)

Tarkastellessa nuoria on syytä pitää mielessä ristiriidat eri seksuaalikulttuurien välillä. Nuoret saattavat elää kahden tai useamman toisistaan poikkeavan seksuaalikulttuurin välissä. Tämä saattaa aiheuttaa ristiriitaisia tunteita ja tilanteita. Nuori saattaa miettiä itselleen sopivia arvoja ja näkemyksiä. Tilannetta ei saa kuitenkaan viedä siihen, että nuoren pitäisi valita koulun tai vanhempien luomien arvojen väliltä. Yhteiskunnan tulee huolehtia, että nuorten seksuaalioikeudet toteutuvat. Kulttuurin liittyvät tavat eivät saa vaikuttaa seksuaalioikeuksien toteutumiseen. Loppupeleissä nuorten tietämys omista seksuaalioikeuksistaan vaikuttaa paljonkin näiden tekemisiin valintoihin. (Santalahti 2018.)

5 Seksuaalinen häirintä ja turvataidot

Tässä luvussa käsitellään nuoriin kohdistuvaa seksuaalista häirintää, kuin myös jatkuvasti yleistyvää verkossa tapahtuvaa ahdistelua ja seksuaaliseen tekoon houkuttelua, eli groomingia. Luvussa avataan nuorten turvataitoja, joiden ympärille opinnäytetyön toiminnallinen osuus rakentuu, sekä seksuaalikasvatuksen eri menetelmiä yläkouluissa.

5.1 Nuorten seksuaalisen häirinnän tunnistaminen

Seksuaalisen häirinnän tunnistaminen on ensiarvoisen tärkeää, jotta nuoret pystyvät hyödyntämään turvataitoja. Nuorten seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan nuorten altistamisesta heidän ikäänsä kuulumattomalle seksuaalisuudelle. Häirintä voi olla sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä. Se loukkaa nuoren psyykkistä sekä fyysistä koskemattomuutta. Sillä saadaan aikaan yleensä nuoresta uhkaavalta, vihamieliseltä, halventavalta sekä ahdistavalta tuntuva ilmapiiri. (Granskog ym 2018, 6.)

Seksuaalista häirintää esiintyy yhteiskunnan eri osa-alueilla, myös kouluissa. Sen voi tunnistaa vihjailevista eleistä sekä ilmeistä, joissa on seksuaalista vivahdetta. Nuorten seksuaalinen häirintä ilmenee yleensä sosiaalisessa mediassa, kuten esimerkiksi tekstiviestein, soitoin tai kuvien muodossa eri sosiaalisen median kanavissa, kuten WhatsAppissa, Instagramissa tai Snapchatissa. Se voi myös ilmetä puheina, vitseinä, vartaloon, pukeutumiseen tai yksityiselämään koskevilla huomautuksilla sekä kysymyksillä, kuten homoksi nimittelyinä. Siihen saattaa liittyä ehdotuksia sekä vaatimuksia sukupuoliyhteyteen tai sukupuoliseen kanssakäymiseen. Lisäksi fyysinen koskettelu tai lähentely lasketaan myös seksuaaliseksi häirinnäksi. Seksuaalinen häirintä ei välttämättä ole toistuvaa, vaan se voi olla myös yksittäisiä tekoja. (Granskog ym 2018, 5-6.)

5.2 Verkossa tapahtuva seksuaalinen häirintä eli grooming

Verkossa tapahtuva grooming eli netissä alkava nuorten seksuaalinen houkuttelu on kasvava ilmiö. Vuoden 2019 kouluterveyskyselyssä 8.- ja 9. luokkalaisista tytöistä seksuaalista ahdistelua verkossa oli kokenut lähes 27 prosenttia ja pojista 6.5 prosenttia. Vuodesta 2017 tyttöjen kokemukset ovat nousseet lähes 10 prosentilla. Todellisuudessa luku on varmasti suurempi, sillä nuoret häpeilevät asiaa tai mahdollisesti jättävät vastaamatta kyselyyn. Tarkkaa tutkimustietoa, kuinka moni nuorista on kokenut groomingia ei ole vielä saatavilla. Käsitteenä grooming on vielä suhteellisen uusi, mutta se lisääntyy sitä mukaan, kuin nuorten käyttämät verkkokanavatkin. Groomingin seurauksena hyväksikäyttäjä voi onnistua johdattamaan nuoren seksuaalisen kanssakäymiseen hänen kanssaan. Tämä vaurioittaa aina kasvavaa nuorta sekä hänen itsetuntoaan. Nettihoukuttelun syitä sekä vaiheita ei pystytä tarkemmin sanomaan. Kriittisimmät ovat viisi ensimmäistä päivää, jonka aikana tekijä yrittää luoda luottamussuhteen nuoreen. Luottamussuhteen avulla tekijä manipuloi nuorta ja houkuttelee tekemään

häftä seksuaalisia tekoja. Teot saattavat tapahtua ensiksi verkon välityksellä esimerkiksi kuvien vaihtamisella tai web-kameran välityksellä. Tekijä saattaa antaa itsestään valheellista tietoa sekä valehdella esimerkiksi ikänsä. Lopulta houkuttelu voi johtaa fyysisiin tapaamisiin. Uhrit saattavat odottaa yli vuoden ennen kuin kertovat vanhemmille tapahtuneesta. Monissa tapauksissa uhrit saattavat olla jo tahtomattaan yhdistettynä tekijöihin, jotka uhkaavat heitä tai uhkaavat paljastaa heistä jo jaetun materiaalin. (Nikolovska 2020, 4, 13-14; Kouluterveyskysely 2019.)

Kasvavan ilmiön vuoksi groomingia ei ole tutkittu vielä runsaasti. Aikaisempia tutkimuksia on muutamia ja näissäkin ilmiötä tutkitaan muualla, kuin verkossa tapahtuvan rikollisuuden teorioiden avulla. Helmikuussa julkaistussa väitöstutkimuksessa *The Internet as a Creator of a Criminal Mind and Child Vulnerabilities in the Cyber Grooming of Children* hyödynnetään seksuaalisen nettihoukuttelun keskusteluanalyysiä. Tutkimus on ensimmäistä laatuaan Suomessa. Teoksella voidaan edistää nuorten turvallista verkon käyttöä sekä valottaa sen pahimpia vaaroja. Nikolovskan tutkimuksessa käy ilmi, että groomingia pystytään torjumaan lisäämällä nuorten tietoa ilmiöstä. Nuorten tietoisuuden sekä tunnistamisen lisääminen on ensiarvoisen tärkeää. Aikaväli, jolloin huoltajan tai poliisin tulisi puuttua tilanteeseen on hyvin lyhyt. On käynyt ilmi, että vain hyvin pieni osa groomista tulee poliisin tietoon. Nuoret käyttävät jatkuvasti enemmän verkkoa ja ovat hyvin haavoittuvia tämän tyyppisille rikoksille. Uudenlaiset tutkimukset sekä rikosten estäminen on tarpeen. Verkon kasvamisen sekä laajuuden vuoksi käytön rajoittaminen sekä sisällön rajoitusten asettaminen on nykyään hyvin hankalaa. Grooming ilmiönä myös muuttuu jatkuvasti. (Nikolovska 2020, 4,86.)

Groomingin ehkäisyssä hyvin oleellisessa osassa on turvataidot, joista kerrotaan lisää alla olevassa luvussa. Groomingin ehkäisemiseksi on käynnissä valtakunnallinen ”Groomingin tunnistaminen ja ennaltaehkäisy nuorisotyössä” hanke. Hankkeella vahvistetaan nuorten parissa työskentelevien ammattilaisten osaamista groomingin vastaisessa toiminnassa. Nuorten parissa työskentelevien ammattilaisten, opettajista sairaanhoitajiin asti tulee olla laajasti tietämystä sekä työkaluja groomingiin liittyvistä asioista työssään. (Koordinaatti 2020.)

Europol raportoi, että nykyisen pandemian aikana kysyntä esimerkiksi verkossa ladattaviin lapsiin kohdistuviin seksuaalirikollisiin materiaaleihin on kasvanut. Myös lisääntynyttä aktiiviteettia on havaittu forumeilla, joissa huomioidaan lasten ja nuorten siirtyminen verkkoon, jolloin heihin voidaan olla yhteydessä esimerkiksi nimettömällä videokeskustelusivustoilla. (Europol 2020, 8-9). Lähestymiset eivät myöskään rajoitu pelkkään sosiaaliseen mediaan, vaan myös verkkopelien yhteydessä voidaan nuoria pyrkiä valmistelevaan seksuaalisiin tekoihin, kuten kuvien tai videoiden lähettämiseen. Suomen keskusrikospoliisin mukaan jopa 70 prosenttia viranomaisten tietoon tulevasta kuva- tai videomateriaalista nuorten itse kuvaamia. (Keskusrikospoliisi 2020.)

5.3 Seksuaalisuuden turvataidot

Jokaisella nuorella tulee olla oikeus vapaaseen elämään, ilman väkivaltaa, häirintää tai seksuaalista hyväksikäyttöä. Nuorena koettu seksuaalinen häirintä tai väkivalta on tutkimusten mukaan koettu olevan yksi vakavimmista uhriutumisen muodoista. Kun huomioidaan, mitkä seuraukset teosta aiheutuvat. Turvataitojen keskeisiä tavoitteita onkin seurusteluväkivallan, seksuaalisen väkivallan ja sukupuoli häirinnän ennaltaehkäisy. Turvataitokasvatuksella lisätään nuorten tietoa seksuaalioikeuksista, sekä tuetaan tunnetaitojen kehittymistä. Näin voidaan juurikin vahvistaa nuorten keinoja puolustaa itseään seksuaaliselta häirinnältä sekä väkivallalta. (Aaltonen 2012, 11-12.)

Turvataitokasvatuksella vahvistetaan ihmissuhteiden turvallisuutta. Nuorten tulee saada tietoa oikeuksistaan sekä oppia tunnistamaan väkivallan ja häirinnän ilmenemismuodot. Nuoret eivät ole välttämättä tietoisia omista oikeuksistaan tai siitä, mikä kuuluu terveeseen parisuhteeseen tai, mitä taas ei. Rinkisen (2012) väitöskirjassa Nuorten kysymyksiä seksuaaliterveydestä Väestöliiton Internetpalvelussa nousi myös esille, että nuoret kertoivat seksuaalisten rajojen rikkomisesta hyväksikäytön, raiskatuksi tulemisen, ahdistelun sekä uhkailun muodossa. Nuoret kaipasivat juuri tietoa hyväksikäytön vaikutuksista sekä mistä apua saa tilanteessa. Tärkeää on ymmärtää, mitä terveeseen parisuhteeseen kuuluu ja miten se pienilläkin asioilla linkittyy jokaisen seksuaalioikeuksiin. Tällä tavalla nuoret voivat oppia havaitsemaan väkivaltaisen käytöksen erilaisia muotoja. Häiriintyvän käyttäytymisen varhainen tunnistaminen helpottaa irtautumista esimerkiksi seurustelusuhteesta ja helpottaa kynnystä hankkia apua. Turvataitokasvatus ei kuitenkaan saa perustua pelotteluun vaan turvallisuuden kokemuksella on suuri merkitys. (Aaltonen 2012, 13-15; Bildjuschkin 2015, 92.)

Kouluterveyskyselyissä on noussut esiin, että seksuaalisen häirinnän sekä väkivallan kokemukset ovat yleisempiä nuorilla, joilla on toimintarajoitteita tai jotka ovat ulkomaalaistaustaisia. Tämän vuoksi on tärkeää, että turvataitojen opetuksessa taitoja opetetaan nuorille soveltuvilla menetelmillä. Näin voidaan ottaa huomioon mahdolliset kognitiiviset toimintarajoitteet sekä kielenymmärtäminen. Opetuksen mukauttamisessa on välttämätöntä tietää kohderyhmän seksuaaliterveydelliset tarpeet. Turvataitoja tulisi opettaa nuorille enemmän soveltuvilla menetelmillä. Nuorilla tulee olla hallussa tarvittaessa sanoja sekä keinoja tunnistaa seksuaalista häirintää ja taitoja kertoa siitä luotettavalle aikuiselle. Tämän vuoksi myös sanaston esittely on tärkeää. WHO:n seksuaalikasvatuksen standardeissa onkin mainittu, että oppimisen strategioita pitäisi kaikkien kohdalla suunnata enemmän osallistumista edistävään toimintaan. (Ikonen & Halme 2018; WHO & BZgA 2010, 29.)

Turvataidot, jotka jokaisen nuoren tulisi hallita sekä tietää voidaan tyypillisesti jakaa kolmeen eri vaiheeseen:

1. Sano ei

- Opettele jämäkkä ei. Pyydä ahdistelevaa osapuolta lopettamaan. Joissakin tapauksissa jo se riittää lopettaa häirinnän.

2. Poistu paikalta tai nettisivustolta

- Poistua voit sanomatta sanaakaan.
- Et tarvitse kenenkään lupaa tilanteesta poistumiseen. Muista, ettet koskaan syytä häirinnästä itseäsi, vaikka et pystyisikään puolustautumaan.

3. Kerro luotettavalle aikuiselle

- Kerro, vaikka tilanne olisi ohi ja vaadi, että asialle tehdään jotain.
- Aikuinen pystyy puuttumaan tilanteeseen sekä antamaan tukea
- Muista kiittää nuorta, jos hän kertoo kokemuksista. Kehu nuorta, kun hän on toiminut tilanteessa parhaaksi katsomallaan tavalla.

Kuvio 2. Turvataitojen perusteet (Mukaillen Aaltonen 2012, 16.)

5.4 Seksuaalikasvatus yläkoulussa

Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksessa lasten oikeuksista tuodaan esille oikeus saada tietoa ja valtion velvollisuus tarjota lapsille sitä. Hyvä seksuaaliterveys voidaan saavuttaa vain sillä, että nuorille tarjotaan kattavaa seksuaalikasvatusta. WHO:n julkaiseman standardien mukaan ”seksuaalikasvatuksella tarkoitetaan seksuaalisuuden kognitiivisten, emotionaalisten, sosiaalisten, vuorovaikutteisten ja fyysisten näkökohtien oppimista”. (WHO & BZgA 2010, 19-21.)

Seksuaalikasvatuksen merkitys korostuu globalisoituneessa nykymaailmassa, kun ihmiset eri sosiaali-, uskonto ja kulttuuritaustoista yhdistyvät maahanmuuton myötä. Internet-aikakaudella tietoa on saatavilla nopeasti, muttei sen luotettavuutta voida aina taata. Onkin ensiarvoisen tärkeää, että nuoret saavat keinoja oman seksuaalisuutensa ymmärtämiseen ja hallintaan. (WHO & BZgA 2010, 9.)

Seksuaalisen häirinnän ja väkivallan ehkäisyssä seksuaalikasvatus on avainasemassa. Tavoitteena on tukea ja suojella nuorten seksuaalista kehitystä. Seksuaalikasvatus ja nuoren oppima tieto voidaan jakaa epäviralliseen ja viralliseen seksuaalikasvatukseen. Epävirallisella seksuaalikasvatuksella tarkoitetaan nuoren saamaa oppia koulutuksen ulkopuolelta, kuten ystäviltä ja perheeltä. Epävirallinen seksuaalikasvatus onkin tärkeämpää lapsuudessa, sillä vanhempien merkitys on korostunut. Virallisen seksuaalikasvatuksen tulisi toimia epävirallisen lisänä siten, että nuori saa muodollista tietoa seksuaalisuudestaan myös asiantuntijoilta. Kuitenkin nuoren seksuaali-identiteetin kehittymiseen tarvitaan sosiaalisen ympäristön tukea ja rakkautta. (WHO & BZgA 2010, 10.)

World Health Organization on julkaissut seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. WHO:n mukaan kokonaisvaltainen seksuaalikasvatus täyttää seuraavat kriteerit; Seksuaalikasvatuksen tulee olla ikään nähden sopivaa ja siinä otetaan huomioon nuoren kehitystaso ja käsityskyky, sekä sitä mukautetaan kulttuurin ja sosiaalisten tekijöiden mukaan. Seksuaalikasvatuksen tulee perustua seksuaalisuutta ja lisääntymistä koskeviin ihmisoikeuksiin. Kasvatus perustuu laajaan käsitykseen hyvinvoinnista sekä terveydestä. Seksuaalikasvatuksen tulee perustua vaakaasti sukupuolten tasa-arvoon, itsemääräämisoikeuteen sekä erilaisuuden hyväksymiseen. Seksuaalikasvatus alkaa jo lapsen syntymästä ja se on nähtävänä keinona kehittää maailmaa oikeudenmukaiseen sekä myötätuntoiseen suuntaan. Lisäksi seksuaalikasvatuksen tulee perustua tieteelliseen tietoon. (WHO & BZgA 2010, 28.)

Seksuaalikasvatusohjelmat voidaan tyypillisesti jakaa kolmeen kategoriaan:

1. Ohjelmat, joiden pääasiallinen ajatus pyörii esiaviollisesta seksistä pidättäytymisen ympärillä. Näitä ohjelmia voidaan kutsua myös pidättäytymisohjelmiksi. Ohjelmien tarkoituksena on vähentää seksikumppaneiden määrää ja jopa yhdyntätiheyttä.
2. Ohjelmat, jotka ovat kehittyneet vastauksena 1.tyypin ohjelmiin. Tämän tyyppin ohjelmat pitävät seksistä pidättäytymistä vaihtoehtona, mutta antavat myös asiantuntijatietoa turvallisesta seksistä ja ehkäisystä.
3. Ohjelmat, joita kutsutaan kokonaisvaltaiseksi seksuaalikasvatukseksi. Tällä tarkoitetaan ohjelmien sisällyttävän 2.tyypin opetusta, mutta lisäksi keskittyvän myös henkilökohtaisen seksuaalisuuden kasvuun ja kehitykseen.

Kolmannen tyyppin seksuaalikasvatusohjelmat ovat yleisempiä Länsi-Euroopassa, kun taas ensimmäisen tyyppin pidättäytymisohjelmat ovat laajalti suosittuja Yhdysvalloissa. Länsi-Euroopalainen seksuaalikasvatus näkee seksuaalisuuden tyypillisesti rikkautena, kun taas Yhdysvalloissa seksuaalikasvatus keskittyy vahvasti seksuaaliterveyden ongelmiin ja niiden ehkäisyyn. (WHO & BZga 2010, 15.)

Seksuaalikasvatusta tukemaan on säädetty monia suuntia antavia kasvainvälisiä ohjeistuksia ja viitekehyksiä. Yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö eli Unesco on julkistanut tutkimustietoon perustuvan kansainvälisen suosituksen hyvistä käytänteistä seksuaalikasvatuksessa. Suosituksen mukaan vain harva nuori valmistellaan riittävän hyvin tulevaan seksielämäänsä. Tämä jättää nuoren haavoittuvaksi ja haavoittuvaiseksi mahdolliselle hyväksikäytölle, sukupuolitaudeille ja ei-toivotuille raskauksille. Suosituksen tarkoituksena on toimia viitekehystenä ja helposti löydettävänä luotettavana tutkimustietona nuorten seksuaalikasvatuksen tukena. (WHO & BZgA 2010, 19.)

Tuloksellinen seksuaalikasvatus vähentää harhakäsityksiä ja lisää todenmukaista tietoa seksuaalisuudesta, vahvistaa positiivisia arvoja ja asenteita, lisää tietotaitoa seksuaalisuuden käsittelyyn ja lisää tutkitusti kommunikaatiota vanhempien ja muiden turvallisten aikuisten kanssa. Koulu luo ympäristön, jossa seksuaalikasvatus voidaan sisällyttää viralliseen opetussuunnitelmaan ja näin ollen tietoa voidaan jakaa monille nuorille jo ennen seksielämän alkamista. Tiettyjä erityispiirteitä sisältävät koulutusohjelmat voivat tutkitusti viivyttää ensimmäistä seksuaalista kanssakäymistä, vähentää suojaamattomia seksikertoja, vähentää seksikumppaneiden määrää ja lisätä ehkäisyn käyttöä yhdynnöissä. (Ecker & Kirby 2009, 2-3.)

5.5 Nuorten vahingoittavan seksuaalisen käyttäytymisen yleisyys

Vuonna 2014 raiskausrikosten tekijöistä Suomessa noin viidesosa oli 15-20 vuotiaita nuoria ja uhreista joka kolmas oli samaa ikäluokkaa. Alle 15-vuotiaita uhreja oli vain joka kymmenes.

Yleisimpiä seksuaalirikoksia, joihin nuoret syyllistyvät tai kokevat ovat raiskaus, pakottaminen sukupuolilyhteyteen, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö sekä seksuaalinen ahdistelu. Seksuaalirikollisuuden kehitystä seurataan aktiivisesti. Tietoon tulleiden raiskausrikosten määrä on Suomessa lähes kaksinkertaistunut viime vuosina. Seksuaalirikoksia tapahtuu paljon enemmän, mitä poliisin tietoon edes tulee. (Kaltiala-Heino 2016.)

Lähes kaikki häiritsevään seksuaalikäyttäytymiseen syyllistyvistä nuorista ovat poikia. Yleisesti oletetaan, että suurin osa vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen syyllistyvistä nuorista jatkaa toimintaa aikuisina. Näin ei kuitenkaan ole, sillä vain noin kymmenes jatkaa aikuisena seksuaalirikosten tekemistä. Nuoret kohdistavat tekojaan tyypillisesti ikätovereihin tai lapsiin. Tyypillistä on myös ryhmässä toimiminen, mutta vahingoittavaa käyttäytymistä toteutetaan kuitenkin yleensä yksin. (Kaltiala-Heino 2016.)

Suurimmassa osassa tapauksia tekijällä on taustalla seksuaalista hyväksikäyttöä. Vahingoittaviin seksuaalisiin tekoihin saattaa vaikuttaa myös epätavalliset seksuaalisen kiinnostuksen kohteet, internalisoivat piirteet, oppimisvaikeudet sekä eristäytyneisyys. Tavallista on, että nuoret eivät kykene normaaliin sosiaaliseen kontaktiin omanikäistensä tai vanhempien kanssa. Lisäksi nuoren seksuaalisuus on sekaisin, huono impulssikontrolli sekä psykiatrisia häiriöitä. (Kaltiala-Heino 2016.)

Rikosoikeudellinen vastuu alkaa Suomessa 15-vuotiaana. 15-vuotias henkilö voidaan asettaa syytteeseen ja tuomita seksuaalisesta rikoksesta. Seksuaalisesta rikoksesta kiinni jäänyt alle 15-vuotias henkilö ei kuitenkaan selviä seuraamuksitta teosta, vaikka häntä ei rikosoikeudelliseen vastuuseen voida asettaa. Tällöin yhteistyötä tehdään lastensuojelun kanssa. Alle 15-vuotias tekijä on kuitenkin vahingonkorvausvastuussa teosta uhrille. Seksuaalirikoksesta kiinni jääneen nuoren hoito tulee ehdottomasti keskittää uusien seksuaalirikosten ehkäisyyn. Yleensä suositaan erilaisia terapian muotoja. Tärkeintä on turvata ympäristö, joka tukee uusintateosta pidättäytymistä perheen avulla sekä tarvittaessa lastensuojelun keinoin. (Kaltiala-Heino 2016; Väestöliitto 2020.)

6 Seksuaalikasvatuksen apuvälineet ja niiden arviointikriteerit

Oppimismenetelmiä seksuaalikasvatuksessa on lukuisia eri määriä. Opetus voidaan toteuttaa niin fyysisissä tiloissa sekä sähköisesti erilaisissa ympäristöissä. Opetusmenetelmät ovat konkreettisia sekä opetuksellisia toteuttamistapoja, joiden tulee edistää nuoren oppimista. Tärkeää on, että opetusmenetelmän avulla saavutetaan asetetut tavoitteet, motivoidaan sekä aktivoidaan nuorta oppimaan. Lukuisten eri oppimismenetelmien avulla nuori voi ilmaista itseään omalla tavallaan sekä osoittaa osaamista monipuolisesti. Vaihtelu eri oppimismenetelmissä lisää vuorovaikutusta nuorten sekä opettajan välillä. (Bildjuschkin 2015, 23.)

6.1 Oppimispelit osana seksuaalikasvatusta

Pelit ovat vain yksi esimerkki lukuisista seksuaalikasvatuksen opetusmenetelmistä. Ne ovat kasvattaneet suosiotaan viime vuosina. Nuoret viettävät nykyään yhä enemmän aikaa puhelimella sekä pelien maailmassa, joten oppimismuotona tämä on myös usealle mieluinen. Peli aktivoi ja motivoi nuoren oppimista. Monelle ne auttavat keskittymään opittavaan asiaan. Mikäli peli on sopivan haastava ja mieleinen, pystyy nuori pääsemään niin sanottuun flow-tilaan, joka saa hänet uppoutumaan tekemiseen. Tämä sama käy monella nuorella videopelien parissa. Pelit konkretisoivat monimutkaisia asioita ja tuo käsitteillä olevat asiat lähemmäksi nuorten arkea, mikä voi helpottaa oppimista. (Bildjuschkin 2015, 27.)

Laadukkaassa seksuaalikasvatuksen oppimispelissä tulee olla oppimistavoite. Pelin avulla voidaan opetella uusia asioita kuin kerrata jo opittuja asioita. Opettajan tulee luoda hyvä oppimisympäristö, valvoa pelitilannetta, sekä käsitellä asioita pelitilanteen jälkeen. Mahdollisuuksia pelien eri muodoille on monia. Välineenä voi käyttää noppa-, kortti-, tai lautapelejä kuin myös verkossa tapahtuvia pelejä, kuten suuren suosion saavuttanut Kahoot. Pelit voivat olla sananselityspelejä, pulmapelejä tai roolipelejä. Seksuaalikasvatukseen on kehitetty Väestöliiton toimesta Superori-verkkopeli. (Bildjuschkin 2015, 27-28.)

6.2 Hyvän oppimispelin arviointikriteerit

Onnistunut oppimispeli noudattaa hyvän opetuspelin kriteerejä. Oppimispelin onnistuminen sekä laatu on kuitenkin riippuvainen monesta tekijästä. Pelillistämiseen sekä innostavaan oppimiseen erikoistunut yritys Nordicedu on laatinut kahdeksan arviointikriteerin listan, joita noudattamalla oppimispelin laatu ja opetuksellisuus ovat vakaalla pohjalla. Ensimmäinen hyvän oppimispelin kriteeri on se, että opetuksellinen sisältö sekä pelillisuus yhdistetään saumattomaksi kokonaisuudeksi. Hyvät oppimispelit luovat kiinnostavan sekä innostavan ympäristön oppimissisällölle, jossa käsiteltävä kokonaisuus esitetään rajatusti. Tässä vaiheessa on hyvä myös miettiä, onko opetuksellinen sisältö ikäryhmälle sopiva. Kaikissa oppimismateriaaleissa selkeys on ensisijaisen tärkeää. Rakenteen, sääntöjen sekä tavoitteiden selkeys on myös onnistuneen oppimispelin edellytys. Selkeys tulee näkyä myös kirjoituskielessä sekä ohjeistuksessa. Mikäli säännöistä ja tavoitteista ei ole tehty tarpeeksi selkeitä, se saattaa vähentää pelin parissa viihtymistä. Rakenteen merkitys korostuu siinä, ettei tietoa tule omaksuttavaksi liian paljon kerralla. Tavoitteiden suhteen pelaajan tulee tietää mitä ollaan tekemässä sekä mikä on käsiteltävä aihe. (Kokkonen 2017.)

Pelaajan aktivointi ja vaikuttamisen mahdollisuuden tarjoaminen on yksi hyvän oppimispelin kriteeri. Tämän vuoksi on tärkeää tarjota tapoja vaikuttaa oppimispelin kulkuun sekä mahdollisuuksien mukaan myös osallistua sen kehitykseen. Pelin oppimisympäristö tulee tehdä helposti ymmärrettäväksi sekä samaistuttavaksi. Tällöin opittava asia voidaan kokea itselle tärkeäksi sekä merkittäväksi. Näin oppimispeli pystyy aktivoimaan nuorta omakohtaisuudellaan sekä saa

kiinnostumaan aiheen merkityksestä. Tällöin myös pystytään saavuttamaan oppimispeliin asetettuja tavoitteita. (Kokkonen 2017.)

Hyvän oppimispelin kriteeri on pelaajan haastaminen sekä eriytetyn oppimisen mahdollistaminen. Pelin tulee haastaa pelaajiaan juuri sopivasti sekä oppimispelin tulee olla sopivan vaikea. Mikäli haastetta on liian vähän, tulee pelistä tylsä eikä oppiminen ole tehokasta. Eri vaikeustasoista sisältöä tarjoamalla voidaan pelien avulla oppimista eriyttää. Tärkeää on myös muistaa toistojen hyödyntäminen sekä epäonnistumisille turvallisen ympäristön tarjoaminen. Epäonnistuneelle pelaajalle tarjotaan mahdollisuutta yrittää uudelleen ja oppia virheistä. Oppimispelissä tulee olla selkeä ero eri vaihtoehtojen välillä sekä nuoren täytyy tietää, miksi oikea vastaus on oikea tai väärä vastaus väärä. Oppimispelin pelaajien motivointi ja innostaminen on myös tärkeää. Tärkeää on herättää pelaajassa sisäinen motivaatio. Oppimispelieistä pyritään tekemään monin tavoin mahdollisimman puoleensavetäviä. Asioita, jotka kasvattavat nuorten motivaatiota on esimerkiksi uusien sisältöjen näkeminen, positiiviset tunteet sekä vuorovaikutus toisten pelaajien kanssa. (Kokkonen 2017.)

Suuressa roolissa pelin houkuttelevuuden kannalta on laadukas toteutus sekä miellyttävä visuaalinen ilme. Tärkeää on, että oppimispeli toimii odotetusti sekä näyttää hyvältä. Visuaalisesti hyvin toteutettu peli motivoi sekä innostaa nuoria takaisin pelin pariin. Oppimispeli tulee pitää selkeänä myös visuaalisesti. Mikäli pelissä on liikaa informaatiota, värejä, kuvia sekä tekstiä ei oppija tiedä mihin keskittyä. (Kokkonen 2017.)

Arviointikriteerit hyvälle opetuspelille
<ul style="list-style-type: none"> – Opetuksellisuuden sisältöön ja pelillisyyden yhdistäminen kokonaisuudeksi – Rakenteen, sääntöjen ja tavoitteiden selkeys – Nuorelle aktivoinnin sekä vaikuttamisen tarjoaminen – Nuoren haastaminen sekä eritellyn oppimisen mahdollistaminen – Turvallisen ympäristön luominen – Nuorten motivointi ja innostaminen – Visuaalinen toteutus

Taulukko 1. Arviointikriteerit hyvälle opetuspelille (Kokkonen 2017.)

7 Turvataitokorttien tekoprosessin kuvaus

Tässä luvussa käsitellään toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksia ja tavoitteita, kuin myös tälle työlle ominaisia toteutusmetodeja ja mahdollisia riskejä. Luvussa esitellään turvataitokortit, niiden väittämät sekä käyttöohjeet. Kortit löytyvät kokonaisuudessaan liitteistä.

7.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää opiskelijan tietopohjaa, edistää ongelmanratkaisutaitoja sekä suunnata opiskelijoiden ammatillista kasvua ja urakehitystä. Toiminnallisessa opinnäytetyössä opiskelijan vastuuntunto kasvaa sekä se vahvistaa projektin hallintaa ja tiimityöskentelytaitoja, mistä on tulevaisuudessa hyötyä. Tämän lisäksi toiminnallisen opinnäytetyön tekeminen opettaa opiskelijoille tiedollisten ja taidollisten valmiuksien sekä voimavarojen arviointia, ajanhallintaa sekä organisointia. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 17-18.)

Toiminnallinen opinnäytetyö on vaihtoehto tutkimukselliselle opinnäytetyölle. Tutkimuksellisesta opinnäytetyöstä toiminnallinen eroaa sen tarkoituksen vuoksi. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on tärkeää yhdistää vaadittava teoreettinen pohja käytännön toteutukseen. Toiminnallisuus ei siis tarkoita pelkkää tekemistä, vaan opinnäytetyössä tulee osoittaa riittävällä tasolla alan tietoa. Toiminnallisen opinnäytetyön perimmäinen tarkoitus on toimia apuna käytännön työn ohjeistamisessa. Tämä voi olla esimerkiksi opastus, perehdyttämisopas, ohjeistus, jonkin tapahtuman tai tilaisuuden suunnittelu sekä järjestäminen. Toteutustapa voi vaihdella suuresti kohderyhmän mukaan sekä tuotos tulisi olla yksilöllinen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9-10.) Toiminnallinen opinnäytetyö pitää sisällään kolme eri vaihetta. Se koostuu suunnitelmasta, toteutuksesta sekä arvioinnista. Näitä vaiheita kuvataan tarkemmin alaluvuissa.

Kuvio 3. Projektin etenemisen vaiheet (Mukaillen Salonen 2013.)

7.2 Riskienhallinta

Riskien arviointiin kuuluu olennaisesti riskianalyysi. Riskianalyysillä tunnistetaan toimintaan liittyvien riskien mahdollisuudet sekä niistä mahdollisesti aiheutuvat vahingot. Riskienhallinta on työtä toiminnan jatkuvuudelle. Olennaista on, että riskianalyysillä pyritään tunnistamaan sekä ottamaan haltuun mahdolliset seuraukset jo ennen kuin mitään pääsee tapahtumaan. Riskienhallinta on silloin hyvää, kun se on luonteeltaan ennakoivaa, tietoista, suunnitelmalista sekä järjestelmällistä. Riskit ovat yleensä ihmisten aiheuttamia tai ulkopuolisia tapahtumia, joihin ei voi vaikuttaa. (Suomen Riskienhallintayhdistys 2020.)

Nelikenttäänalyysi eli SWOT on yksinkertainen sekä hyvin yleisesti käytetty riskianalyysin väline. SWOT-analyysi koostuu sanoista Strength (Vahvuus), Weakness (Heikkous), Opportunity (Mahdollisuus) ja Threat (Uhka). Nelikentän avulla pystytään selvittämään edellä mainitut asiat helposti sekä arvioimaan vaivattomasti omaa toimintaa. Arviointia voidaan tehdä monin

eri tavoin. Keskeistä on kuitenkin selvittää nykytila sekä tulevaisuuteen vaikuttavat asiat. (Suomen Riskienhallintayhdistys 2020.) Opinnäytetyölle laadittiin oma SWOT-tilaus. (Taulukko 2.)

<p style="text-align: center;">Vahvuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> – Opinnäytetyön tekijöiden mielenkiinto aiheeseen sekä motivaatio. Työssä kaksi tekijää, joten työhön saadaan erilaisia näkökulmia – Aiheen tärkeys sekä ajankohtaisuus – Vastaavanlaisia turvataito kortteja ei löydy verkosta. Työn tarpeellisuus 	<p style="text-align: center;">Heikkoudet</p> <ul style="list-style-type: none"> – Korona-epidemian vuoksi testaus itse koulussa ei onnistu – Korttien sisällön sekä kysymyksien saaminen yläasteikäisille sopivaksi – Toiminnallisuus ja uuden materiaalin tuottaminen tekijöille vierasta
<p style="text-align: center;">Mahdollisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> – Nuorten tietoisuuden sekä valmiuksien lisääminen aiheesta – Tuotetaan uutta sekä käytettävää materiaalia opetukseen – Nuorten yhdessä oppiminen – Tekijöiden ammatillinen kasvu sekä kehitys teoretiedot sekä työn tekemisen kautta. 	<p style="text-align: center;">Uhat</p> <ul style="list-style-type: none"> – Käytetäänkö kortteja? – Nuorten motivointi sekä osallistuminen – Vapaan keskustelun pysyminen asiallisena nuorilla – Taitojen siirtyminen tosielämän tilanteisiin

Taulukko 2. SWOT-analyysi turvataitokorttien käytöstä

SWOT-analyysin mukaisesti opinnäytetyön vahvuudeksi määriteltiin tekijöiden mielenkiinto sekä motivaatio aiheeseen. Vahvuudeksi koettiin lisäksi aiheen tärkeys ja ajankohtaisuus sekä vastaavanlaisia turvataitokortteja ei verkosta löytynyt. Nämä motivoivat työn tekoa. Kun kortit toimitetaan muiden käyttöön, se sitouttaa työn tekemiseen ja haluun saada aikaan ammatillinen tuotos. Opinnäytetyön heikkoudeksi nousi pandemian aiheuttaman muutokset, minkä

vuoksi kortteja ei päästy kokeilemaan yläkoulussa ja näin ollen saada suoraan kohderyhmältä palautetta. Heikkoutena taulukossa nähtiin opinnäytetyön tekijöiden kokemattomuus tuotekehittelystä.

Opinnäytetyön mahdollisuuksia olivat nuorten tietoisuuden sekä valmiuksien lisääminen aiheesta sekä tuotetaan uutta materiaalia seksuaalikasvatukseen. Mahdollisuutena nähtiin myös nuorten yhdessä oppiminen pelin kautta. Tekijöille työ mahdollistaa ammatillista kasvua sekä kehitystä kerääntyneen teorian tiedon kautta. Opinnäytetyön uhaksi nousee korttien käyttöönotto, sekä asiasisällön vastaaminen seksuaalikasvatuksen tarpeita. Yläkouluikäisten kohderyhmä luo myös omia haasteitaan. Uhkana on nuorten mahdollisesti haastava motivointi ja osallistumisen varmistus sekä vapaan keskustelun pysyminen asiallisena. Uhkana koettiin myös taitojen siirtyminen tosielämän tilanteisiin. SWOT-analyysillä saatiin uutta pohdittavaa opinnäytetyön toteutuksesta. Tunnistettuja riskejä voidaan hallita monilla eri keinoilla. Ensisijaisesti pyritään estämään kokonaan vahingon syntyminen tai vähentämään seurauksia. Riskien suuruus määrää sen mitä toimenpiteitä tarvitaan. Usein on suotavaa selvittää erilaisia vaihtoehtoja riskien pienentämiseksi. (Suomen Riskienhallintayhdistys 2020.)

SWOT-analyysin pohjalta lähdettiin miettimään riskienhallintaa tunnistettuja riskejä vastaan. Saadun palautteen myötä voidaan muokata kortteja vastaamaan paremmin työelämän tarpeita. Tekijöiden laajalla sekä monipuolisella perehtymisellä aiheeseen voidaan ehkäistä korttien tuottamiseen sekä sisältöön liittyviä riskejä. Panostamalla sisällön mielenkiintoisuuteen sekä visuaaliseen ulkoasuun, voidaan myös nuorten motivointia parantaa.

7.3 Projektioorganisaatio ja resurssit

Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimii Etelä-Suomalainen yläkoulu, jossa opiskelee noin 530 nuorta. (Peda 2020.) Opinnäytetyön tekijät olivat yhteydessä yhteistyökoulun terveystiedon opettajaan sähköpostitse. Terveystiedon opettaja ilmaisi kiinnostuksensa työtä kohtaan, jolloin yhteistyö aloitettiin. Yhteistyöhön on luonut haasteita globaali pandemia, jonka johdosta yläkoulut suljettiin. Tästä syystä peliä ei päästy käytännössä kokeilemaan ja palautetta saatiin vain kasvatustalon ammattilaisilta, eikä nuorilta itseltään.

Opinnäytetyö toteutettiin pienillä resursseilla. Työ toteutettiin kahden sairaanhoitajaopiskelijan toimesta. Turvataitokorttien suunnitteluun ja toteutukseen käytettiin ilmaisohjelma Powerpointia verkossa. Korttien tulostus ja laminointi tapahtui omakustanteisesti.

7.4 Turvataitokorttien suunnittelu ja toteutus

Ensimmäinen vaihe tuotekehitysprosessissa on tarpeen tunnistaminen. Tämä on työn liikkeelle paneva voima. Tällöin saadaan selville mukana olevat henkilöt, heidän osallistumisensa ja sitoutumisensa työskentelyyn. Tarpeen tunnistamisen yhteydessä on oleellista puhua aiheen rajaamisesta sekä käydä läpi asiat, jotka ovat merkityksellisiä työn onnistumiseksi. (Salonen

2013, 17.) Tavoitteiden sekä tarkoituksen jälkeen toiminnallisessa opinnäytetyössä tulee syventyä selvittämään, onko vastaavanlaisia ideoita jo entuudestaan. Kohderyhmä sekä aiheelle esiintynyt tarve tulee myös kartoittaa laajasti. Näin saadaan toteutuksesta mahdollisimman suuri hyöty. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 26-27.) Tässä opinnäytetyössä tarpeen tunnistaminen lähti liikkeelle loppusyksystä 2019, jolloin uusmaalaisen kaupungin yläkoulut toivoivat yhteistyötä seksuaalikasvatuksen parissa. Alkuperäiseen suunnitelmaan kuului aihepiiriä käsittelevät työpajat 8.luokkalaisille yhteistyökoulussa. Edellä mainittu suunnitelma muutettiin, kun suomalaiset yläkoulut suljettiin globaalin pandemian myötä. Opinnäytetyön vaihtoehtoiseksi toteutustavaksi valittiin pelikortit, joita voidaan aidosti hyödyntää tulevaisuuden lähiopetuksessa. Teoreettista viitekehystä lähdettiin hankkimaan pelien käytöstä seksuaaliopetuksessa.

Hyvään tuotekehittelyprosessiin kuuluu aina suunnitteluvaihe. Ilman toimivaa suunnitelmaa on hyvin vaikea tavoitella hyvää toiminnallista opinnäytetyötä. Suunnitteluvaiheessa tehdään hankkeesta kirjallinen kehittämissuunnitelma eli tässä tapauksessa opinnäytetyönsuunnitelma. Tärkeää on miettiä, mikä on tuotteen tarkoitus ja millaisia asioita sen tulee tehdä, missä ympäristössä sitä toteutetaan. Tulee myös pohtia mitä materiaaleja tarvitaan, millä tavalla tietoa hankitaan sekä dokumentoidaan. (Salonen 2013, 17.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei tule unohtaa teoriatietoa, mutta se tulisi rajata aiheen kannalta olennaisimpiin asioihin, jotta työstä ei tulisi turhan laaja. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 43.) Seksuaalikasvatus itsessään on aiheena laaja ja sitä voidaan tarkastella monelta eri näkökannalta. Aikaisessa vaiheessa opinnäytetyön aiheeksi rajattiin ainoastaan seksuaalioikeudet sekä turvataidot. Koettiin, että nuorten seksuaalioikeuksien sekä turvataitojen opetusta on tärkeää edistää. Tietoperustaa kirjoittaessa perehdyttiin laajasti seksuaalisuuden käsitteisiin, seksuaalioikeuksiin sekä turvataitoihin.

Suunnitteluvaiheessa on hyvä myös pohtia, onko idea toteutettavissa ja suunnitelmat tavoitettavissa, sekä suhteuttaa tämä opinnäytetyön aikatauluun. Aikataulu helpottaa opinnäytetyön tekemistä sekä etenemisen seuraamista. Näin myös ohjaajalla on käsitys siitä, milloin työ on valmistumassa. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 27.) Opinnäytetyön aikataulu laadittiin työn aloitusvaiheessa. Työtä lähdettiin suunnittelemaan loppusyksystä 2019. Työharjoittelut sekä koulutyöt veivät kuitenkin paljon aikaa. Opinnäytetyö teko käynnistettiin kunnolla tammi-kuussa 2020. Suunnitelma vaihetta työstettiin pitkään ja muuttuneen suunnitelman vuoksi suunnitelma päästiin esittämään vasta maaliskuussa. Työn valmistuminen arvioitiin toukokuulle 2020.

Korttien suunnitteluvaihe alkoi pohdinnalla. Pohdittiin esimerkiksi, mitä haluttiin sisällyttää kortteihin, sekä kuinka ne käytännössä toimisivat. Päädyttiin tekemään korteista väittämättyliset kysymyskortit. Alkuun suunniteltiin korttien sisällöt, sekä mahdolliset kysymykset erilliseen dokumenttiin. Kortteihin tehtiin johdanto aiheeseen, ohjeet, kysymykset, pelin purku,

sekä lista auttavista tahoista. Luodut kysymykset perustuvat Aaltonen (2012) julkaisuun Turvataitoja nuorille, opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn. Kortteihin luotiin väittämiä, sekä case-tyylisiä pulmia, joihin on annettu kolme vastausvaihtoehtoa, joista puolestaan yksi tai useampi vaihtoehto on oikea. Case-korteista pyrittiin luomaan mahdollisimman todenmukaisia, jotta pelaajat voivat kuvitella tilanteet todellisina. Kysymyksiä muodostui 23 ja ne ovat jaettu aihepiiriin mukaan 4 eri kategoriaan. Kategorioiksi muodostuivat omat oikeudet ja turvataidot, parisuhteet ja seksi, seksuaalinen häirintä ja raiskaus sekä grooming ja sosiaalinen media. Kortit pyrittiin luomaan siten, ettei niiden käyttötarkoitus rajoitu vain kouluympäristöön, vaan niitä voidaan hyödyntää myös vapaa-ajalla, seksuaalikasvatuksen tukena.

Visuaalisesti kortit pyrittiin pitämään yksinkertaisina ja asiallisina. Korttien suunnittelussa keskityttiin pikemminkin korttien asiasisältöön, kuin graafiseen suunnitteluun. Korttien väriteema pyrittiin pitämään mahdollisimman neutraalina. Aihepiirien mukaan kortit jaettiin neljään eri väriteemaan, siniseen, punaiseen, harmaaseen sekä keltaiseen.

Aiheeseen sopiva kuva löytyi vapaasti käytettävistä CCO-kuvapankeista. CCO-kuvapankkeja on monenlaisia eriä. Sopivaa kansikuvaa haettiin hakusanoilla; sexual rights, sexual ja sexual violence. Aiheeseen sopivat kuvat löytyivät Pixabay-kuvapankista. Kansikuva valittiin edustamaan aihepiiriä, muttei liian provosoivaksi, jotta peli voi käynnistyä ongelmitta.

Kortteja lähdettiin työstämään kuvanmuokkausohjelmalla. Kuvanmuokkausohjelman kriteerinä oli ohjelman maksuton käyttö. Sopivaa ohjelmaa etsittiin suhteellisen kauan ja kuvanmuokkausohjelmia kokeiltiin useita, ennen oikeanlaisen löytymistä. Kortit päädyttiin toteuttamaan lopulta Power Point-sovelluksella, sen helppo käyttöisyyden vuoksi. Korttien mitoiksi valikoitui 8 x 7 cm. Näin saatiin mahdutettua teksti korttien pohjaan, mutta kuitenkin pitämään kortit tulostusta varten järkevän kokoisina. Korteissa käytettiin Lucida Grande-fonttia sen helppolukuisuuden sekä visuaalisen ilmeen vuoksi.

Kortit tallennettiin tietokoneelle pdf-tiedostona. Kortit lähetettiin yhteistyökoululle sähköpostitse, mutta ne toimitetaan olosuhteiden salliessa myös fyysisesti yläkoulun käyttöön. Kortit vietiin myös erääseen Etelä-Suomalaiseen lastensuojelulaitokseen, jonka työntekijöiltä kerättiin myös palautetta. Korteista pyydettiin myös palautetta opinnäytetyön ohjaajalta.

7.5 Turvataitokorttien esittely ja käyttöohjeet

Opinnäytetyönä tuotettiin turvataitokortit, joiden kysymykset käsittelevät seksuaalisuutta, seksuaalioikeuksia sekä turvataitoja. Kortit sisältävät myös case-tyyppisiä tilanteita, joita nuoret voisivat kohdata omassa elämässään. Korttien alkuun tehtiin aihepiiriin johdatteleva kortti, joka sisältää myös pelin säännöt. Korttien loppuun tehtiin purkukortti ja listaus auttavista tahoista. Korttien kysymykset perustuvat Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksen sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn tarkoitettuun oppaaseen. Asioita käsitellään korteissa yleistasolla. Nuoret eivät käsittele yksityisiä asioitaan tai traumaattisia kokemuksiaan ryhmässä. Tavoitteena on, että valvojan aikuisen velvollisuus on suojata nuorten yksityisyyttä sekä tarvittaessa keskeyttää toiminta. Asiat jäävät ryhmän sisälle. Mikäli käsitellyt asiat jäävät mietityttämään voi nuori puhua niistä turvalliselle aikuiselle.

Turvataitokortteja on 23 kappaletta. Korteissa on case-tyyppisiä tilannekortteja sekä kortteja, joissa esitetään väittämiä aihepiiristä. Kortit ovat jaettu neljään eri kategoriaan väreittäin. Sininen väri edustaa omia oikeuksia ja turvataitoja, näitä kortteja muodostui 4 kappaletta. Punaisia kortteja muodostui 5 kappaletta ja ne edustavat parisuhteita ja seksiä. Harmaita kortteja muodostui 7 kappaletta ja niissä käsitellään seksuaalista häirintää ja raiskausta. Keltaisia kortteja muodostui taas 7 kappaletta ja niissä käsitellään groomingia sekä sosiaalista mediaa. Kortteja voi käydä läpi pareittain, tai pienryhmissä, jolloin yksi henkilö esittää kysymyksen sekä vastausvaihtoehdot toisille. Kysymyksiin on muotoiltu kolme eri vastausvaihtoehtoa. Oikea vastaus on lihavoitu korteissa ja muutamiin kortteihin on luotu useampia oikeita vastauksia. Peliä on tarkoitus pelata ilman kilpailun painetta. Tarkoituksena on, että kysymykset sekä case-tilanteet herättävät nuorissa keskustelua, mutta myös omakohontaista pohdintaa. Kortit voidaan helposti soveltaa erilaisiin ympäristöihin. Niihin voidaan haluttaessaan lisätä kysymyksiä, tai jättää tiettyjä aihealueita käymättä.

Pelin päätyttyä voidaan tehdä yhteenveto esimerkiksi käyttämällä muistilappuja. Nuoret voivat kirjoittaa pelissä heränneitä ajatuksia muistilapulle. Lapulle voidaan esimerkiksi kirjoittaa käytännön tekoja, joilla edistää jatkossa omia tai muiden seksuaalioikeuksia. Lopuksi voidaan muistilaput kerätä esimerkiksi seinälle. Valvojan aikuisen johdolla käydään esille nousseita ajatuksia läpi. Pelin purkuun sekä avoimeen keskusteluun tulee varata sopivasti aikaa, jotta mahdolliset osallistujia mietityttävät asiat voidaan käsitellä tilanteessa. Korttien lopusta löytyy lista puhelimitse auttavista tahoista sekä sivuja mistä hankkia tietoa lisää. Kortit löytyvät liitteenä työn lopusta. Alla olevassa taulukossa esitetään korttien väittämät, kuin myös hypoteettiset case-tilanteet.

<p>Turvataitokorttien väittämät. Perustuvat Aaltonen, J. Turvataitoja nuorille oppaaseen.</p>
<p>Siniset kortit 1-4: Omat oikeudet ja turvataidot</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mitä turvataidoilla tarkoitetaan? • Mitä seksuaalioikeuksilla tarkoitetaan? • Mitä suojaikärajalla tarkoitetaan? • Mitä omilla rajoilla tarkoitetaan?
<p>Punaiset kortit 5-9: Parisuhde ja seksi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Minä vuonna homoseksuaaliset teot poistettiin rikoslaista? • Miten toimit, kun ystäväsi luottamuksella kertoo olevansa homoseksuaali? • Mitä tarkoitetaan sukupuoli häirinnällä? • Voiko seksistä kieltäytyä parisuhteessa? • Miksi harrastetaan seksiä?
<p>Harmaat kortit 10-16: Seksuaalinen häirintä ja raiskaus</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mitä tarkoitetaan seksuaalisella häirinnällä? • Miten erottaa flirttailu ja häirintä? • Kuinka moni nuorista on kokenut seksuaalista häirintää? • Miten toimit, kun aikuinen laittaa käden reidellesi bussissa? • Milloin avioliiton sisäinen raiskaus tuli rikokseksi? • Mitä teet, jos koet pakottamista sukupuoliyhteyteen? • Miten raiskaus määritellään?
<p>Keltaiset kortit 17-23: Grooming ja sosiaalinen media</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mitä tarkoitetaan groomingilla? • Miten toimit, kun tuntematon aikuinen lähestyy sinua Snapchatissa ja pyytää kuvaasi? • Miten toimit, kun kuulet, että entinen kumppani on jakanut sinusta alastonkuvan eteenpäin? • Voiko internetissä ihmiset esittää jotain muuta kuin olevat? • Mitä teen, kun huomaat, että ystäväsi kiusataan sosiaalisessa mediassa? • Miten toimit tilanteessa, kun olet hankkimassa alkoholi juomia viikonlopuksi ja täysi ikäinen henkilö pyytää vastikkeeksi sopimattomia kuvia? • Miten toimit, jos koet seksuaalioikeutesi loukatuksi?

Taulukko 3. Turvataitokorttien väittämät

8 Turvataitokorttien arviointi

Tutkimusta tai projektia voidaan arvioida eri näkökulmista sekä eri ehdoilla. Ehtoina voi olla esimerkiksi projektin antama uusi tieto, sen laatu, vaikuttavuus sekä ammatillinen hyödynnettävyys. Palautelomakkeen suunnittelu edellyttää, että tekijät tietävät mihin kysymyksiin he ovat etsimässä vastauksia. Arvioija arvioi projektia kyselylomakkeen avulla sekä sen mukana lähetettävän saatekirjeen perusteella. Saatekirjeen harvoin ajatellaan olevan osa projektia sekä sen arviointia, mutta se voi vaikuttaa koko projektin onnistumiseen sekä laadukkaaseen palautteeseen. Sen perusteella arvioija osallistuu palautteen antoon tai ei. Saatekirjeessä tulee perusteella työn tärkeyttä sekä taustaa. (Vilka 2015.)

Turvataitokortteja arviointiin käytämällä palautelomaketta, suullisen palautteen sekä itsearviointin avulla. Palautelomakkeen alkuun liitettiin saatekirje. Saatekirjeessä kerrottiin työn taustasta, palautteen antamisesta sekä palautteen antamisen vapaaehtoisuudesta. Palautetta kerättiin eräästä Etelä-Suomalaisesta lastensuojelulaitoksesta, johon turvataitokortit toimitettiin. Palautetta pyydettiin myös yhteistyökoululta, mutta yhteistyö yläkoulun kanssa vaikeutui poikkeustilan myötä. Vastauksia kerättiin huhtikuussa 2020.

Arviointilomakkeeseen tulevat kysymykset on syytä suunnitella huolellisesti sekä tarkistaa ennen palautelomakkeen jakamista, sillä myöhemmin kysymyksiä ei ole mahdollista korjata. (Vilka 2015.) Palautelomakkeen kysymykset muotoiltiin Kokkosen (2017) hyvän opetuspelin kriteerien mukaisesti. Kysymykset muodostuivat korttien sisällöstä, rakenteesta, haastavuudesta, visuaalisesta ilmeestä, korttien toimivuudesta sekä tarpeellisuudesta ja parannusehdotuksista. Kysymyksiä muodostui yhteensä 10 kappaletta. Ne olivat muodoltaan väittämiä, joihin vastattiin asteikolla täysin samaa mieltä, osittain samaa mieltä, osittain eri mieltä ja täysin eri mieltä. Viimeinen kysymys oli avoin kysymys, jossa vastaaja pystyi tuoda kehittämisehdotuksia korteista tai niiden käytöstä. Palautekyselyyn osallistuminen tapahtui vapaaehtoisesti sekä anonymisti. Vastauksia käsiteltiin yleistasolla, eikä vastaajien henkilöllisyyttä tai ammattiryhmää paljasteta yksityisyyden suojan turvaamiseksi.

Arvioinnissa tulee kertoa palautteeseen vastanneiden määrä ja arvioida, mikä on vastauskato sekä sen merkittävyys tulkinnan kannalta. Palautteen keräämisen ajankohta vaikuttaa aina myös saatuihin vastauksiin. Siihen voi vaikuttaa myös aika, paikka ja tilanne. Saadulla palautteella voidaan suunniteltua tuotetta kehittää entistä paremmaksi. (Vilka 2015.) Palautelomakkeita saatiin lopuksi vain lastensuojelulaitoksesta. Vallitsevan poikkeustilan vuoksi palautteen saaminen yhteistyö koululta vaikeutui. Lomakkeita saatiin yhteensä neljä kappaletta, joiden lisäksi myöskin suullista palautetta. Palautetta saatiin loppupeleissä suhteellisen vähän, mutta kaikki palautteet olivat melko yksimielisiä ja samankaltaisia. Tämän vuoksi vastauskato ei ollut työn kannalta merkittävä.

Toteutuksessa päästiin tavoitteisiin, sillä kaikki palautteet olivat yksimielisiä siitä, että kortit ovat toimiva menetelmä käsitellä sensitiivisiä aiheita yläkouluikäisten kanssa ja korttien avulla voidaan lisätä nuorten tietoisuutta omista seksuaalioikeuksista sekä turvataidoista ja lisäksi madaltaa kynnystä keskustella edellä mainituista asioista. Korttien sisältöä pidettiin yläkouluikäisille sopivana ja kysymyksiä tarpeeksi haastavana. Korttien rakenne oli selkeä ja ymmärrettävä, sisältäen ohjeistuksen sekä kieliasun. Oppimissisältö nähtiin helposti ymmärrettävänä sekä samaistuttavissa olevana ja pelillisuus muodosti opetuksellisuuden kanssa sopivan kokonaisuuden. Kaksi vastaajaa esitti kehitysehdotuksena korttien värien muuttamista kirkkaammiksi, mutta tähän pidetään syynä tulostimen heikkoa värilaatua. Näin ollen korttien väriin ei palautteesta huolimatta puututtu. Visuaalinen ilme koettiin värien haalistumista luokun ottamatta laadukkaaksi. Taulukosta 4. käy ilmi, kuinka vastaukset jakautuivat vastausvaihtoehtojen välille.

	Täysin samaa mieltä (1)	Osittain samaa mieltä (2)	Osittain eri mieltä (3)	Täysin eri mieltä (4)
Turvataitokorttien sisältö on yläkouluikäisille sopivaa	4	0	0	0
Kortit ovat toimiva menetelmä käsitellä sensitiivisiä aiheita yläkouluikäisten nuorten kanssa	4	0	0	0
Pelillisuus sekä opetuksellisuus muodostavat sopivan kokonaisuuden	4	0	0	0
Korttien rakenne on selkeä ja ymmärrettävä	4	0	0	0
Oppimissisältö on helposti ymmärrettävissä sekä samaistuttavaa	4	0	0	0
Korttien avulla voidaan lisätä nuorten tietoisuutta omista seksuaalioikeuksista sekä turvataidoista, lisäksi madaltaa kynnystä keskustella edellä mainituista asioista	3	1	0	0
Kysymykset ovat tarpeeksi haastavia ikäryhmälle	2	2	0	0
Vastauksista käy helposti ilmi oikea vastaus, kuin myös ero oikeiden ja väärin vastausten välillä	4	0	0	0
Pelin visuaalinen ilme on laadukas	2	2	0	0

Taulukko 4. Arviointilomakkeen vastausjakauma

Suullisen palautteen perusteella voidaan olettaa, että korttien kepeys ja humoristisuus on sopivassa määrin yhdistetty tutkittuun tietoon ajoittain vaikeastakin aiheesta. Väärät vastausvaihtoehdot herättivät positiivista huvitusta ja tästä keskusteltiinkin lähes jokaisen suullisen palautteen antajan kanssa. Vaikkakin väärät vastaukset koettiin hauskoina, ei niiden uskottu kuitenkaan häiritsevän keskustelua aiheesta, vaan edesauttavan vapaata keskustelua nuorten keskuudessa. Myös korttien koko koettiin asianmukaiseksi ja käteväksi. Kehitysehdotuksia saatiin suullisesti korttien visuaalisuudesta ja siitä, että kortteihin olisi voitu kehittää esimerkiksi kotelo tai paketti, jossa kortit voisi säilyttää.

Keskustelu itsearvioinnin sekä saadun palautteen välillä avaa lukijalle mahdollisuuden kokonaisvaltaiseen tuotoksen arviointiin. (Vilka 2015.) Itsearviointia käytiin tekijöiden kesken palautteen keräämisen jälkeen. Opinnäytetyöprosessin suunnittelu ja toteutusvaiheet sujuivat suhteellisen vaivattomasti, vaikka olosuhteiden pakosta alkuperäisestä suunnitelmasta jouduttiinkin poikkeamaan. Opinnäytetyön tekoprosessi oli mielenkiintoinen, mutta myös työläs; Siksi prosessi mahdollistikin vankan ammatillisen kehittymisen. Työtä tehdessä opittiin laajasti seksuaalisuudesta, seksuaalioikeuksista sekä turvataidoista. Prosessityöskentelystä ja uuden opetusmateriaalin tuottamisesta opittiin myös kattavasti. Pelikorttien tuottaminen oli opinnäytetyön tekijöille mielekästä ja opettavaista. Mielekästä oli saada kehittää jotain konkreettista ja sellaista, josta voi olla todellista hyötyä nuorille turvataitojen sekä seksuaalioikeuksien opiskelussa.

Pelikorttien toteutukseen olisi voitu käyttää maksullisia muokkausohjelmia, jolloin visuaaliseen ilmeeseen olisi ollut enemmän työkaluja. Opinnäytetyöprosessin isoimmat haasteet kohdattiin kuitenkin arviointivaiheessa, sillä nuorilta ei päästy pyytämään suoraa palautetta, eikä palautetta saatu kirjallisena myöskään terveystiedon opettajilta, kuten oli tarkoitus, vaan muilta kasvatusalan ammattilaisilta. Prosessin arvioinnin kannalta olisi ollut toivottavaa saada palautetta yhteistyötaholta, mutta aikataulullisten haasteiden takia tästä jouduttiin luopumaan. Poikkeustilan luomien haasteiden myötä viestintä yhteistyökouluun oli hankalaa ja ajoittain erittäin epävarmaa, sillä jatkuvasti muuttuvat tilanteet kouluissa estivät kokonaisvaltaista yhteistyötä. Toisenlaisessa tilanteessa prosessi olisi epäilemättä toteutunut täysin eri tavalla.

Lastensuojelulaitoksesta saadun palautteen perusteella voidaan kuitenkin olettaa korttien onnistuneen toivotulla tavalla. Pelikortteja on toivottu muiden ammattilaisten toimesta toteutettavan myös muihin yläkouluihin sekä nuorisotaloille.

9 Pohdinta

9.1 Pelikortit turvataitojen vahvistajana

Työtä tehdessä opittiin, että nuoret ovat ihmisryhmä, jonka tietoisuus omista seksuaalioikeuksistaan voi olla hyvinkin vähäinen (Nazarenko 2011, 31). Tämä on käynyt ilmi myös aiheesta tehdyistä tutkimuksista. Seksuaalinen häirintä sekä väkivalta ovat sen sijaan lisääntyneet. Poliisin tietoon tulleiden raiskausrikosten määrä on Suomessa lähes kaksinkertaistunut viime vuosina (Kaltiala-Heino 2016). Aiheesta on keskusteltu jo pitkään mediassa sekä muissa ympäristöissä, mutta esimerkiksi groomingista ei ole saatavilla tarkkaa tutkimustietoa tai tilastoja, sillä se on käsitteenäkin vielä niin tuore (Nikolovska 2020, 13). Näistä syistä opinnäytetyön aihe koettiin erittäin ajankohtaiseksi ja todellisen tarpeelliseksi. Uudet termit kuten grooming voivat hämmentää ja aiheuttaa ihmetystä. Oli mielestämme kuitenkin tärkeää, että tietoa tällaisista ilmiöistä tuodaan suoraan nuorille, eikä vain huoltajille.

Tarve seksuaalioikeuksia vahvistaville työkaluille on siis lisääntynyt ajan myötä. Alati lisääntyvät sosiaalisen median kanavat luovat siis otollisia tilaisuuksia lähestyä nuoria, eikä kaikilla nuorilla ole työkaluja suojella omaa koskemattomuuttaan ja seksuaalioikeuksiaan. Tämän vuoksi tietoisuuden lisääminen koettiin seksuaalioikeuksien ja turvataitojen suhteen tarpeelliseksi, lisänä perinteiselle koulussa tapahtuvalle seksuaalikasvatukselle. Kiinnostus turvataitojen vahvistukseen lähtikin juuri aiheen tärkeyden sekä ajankohtaisuuden vuoksi.

Opinnäytetyön tavoitteena olikin luoda kortit, joiden avulla voidaan lisätä yläkouluikäisten tietoisuutta, sekä valmiuksia tunnistaa omat seksuaalioikeutensa ja niitä suojaavat turvataidot. Tavoitteena oli tuottaa pelikortteja yläkouluikäisten oppilaiden turvataito-opetuksen tueksi. Korttien avulla voidaan helpottaa opetusta esimerkiksi pohjustamalla ryhmää seksuaalioikeuksien aihepiiriin, sekä lisätä nuorten avointa keskustelua ja vähentää siihen liittyviä mahdollisia negatiivisia viitteitä. Seksuaalisuutta kohtaan on perinteisesti suhtauduttu häpeillen sekä aihepiiristä vaieten. Avoimuus aiheita kohtaan poistaa turhia jännitteitä. Avoin keskustelu lisää myös nuorten tietoisuutta aiheesta, joka Nikolovskan (2020, 9) väitöskirjan mukaan lisää nuorten mahdollisuuksia tunnistaa ja torjua seksuaalista väärinkäyttöä.

Seksuaalisuus mielletään edelleen hyvin yksityiseksi asiaksi ja asioista puhuminen voikin olla monelle vaikeaa. Jokaisen lasten sekä nuorten parissa työskentelevän tulisi saada riittävää tietoa ja koulutusta aiheesta. Väestöliiton tutkimuksessa ”Pusuhippaa, lääkärileikkijä ja hairavauvoja - tavallista arkea tai tarua päivähoidon arjesta” (Cacciatore & Ingman-Friberg 2013.) Kävi ilmi, että varhaiskasvatuksen ammattilaiset kokivat aiheen puheeksi oton hankalaksi, sillä seksuaalisuuden ilmenemisen tulkintaan ei ole valmiiksi annettuja malleja. Ammattilaiset voivat kokea aiheen hankalaksi juurikin siitä syystä, ettei ole tiettyä kaavaa tai sopimusta, mistä ja miten asiat tulee ottaa puheeksi vanhempien kanssa. (Väestöliitto 2020.)

Maahanmuuton lisääntyessä, potilaiden lisäksi myös moni sosiaali- ja terveysalan opiskelija omaa eri kulttuuritaustoja. Monikulttuurisuuden lisääntymisen tiedostaminen onkin tärkeää, kun käsitellään seksuaalikasvatusta ja ihmisoikeuksia. Tärkeää on myös vahvistaa alan opiskelijoiden tietoa aihepiiristä, sillä enää ei voida olettaa opiskelijoiden saaneen eurooppalaisten standardien mukaista seksuaalikasvatusta. Eri kulttuureissa käsitykset sukupuolten välisestä tasa-arvosta ja seksuaalisuudesta voivat erota suuresti suomalaisesta kulttuurista sekä lainsäädännöstä. (Novitsky 2016, 24.) Nuorten seksuaaliseen hyvinvointiin panostaminen on oleellista niin Suomessa, kuin muuallakin maailmassa. Laadukas seksuaalikasvatus ja tiedon lisääminen omista seksuaalioikeuksista auttaa nuoria tekemään itsenäisiä päätöksiä, jolloin voidaan välttyä esimerkiksi ei-toivotuilta raskauksilta ja sukupuolitautiltunnoilta (Nazarenko 2011, 14). Seksuaalikasvatuksen merkitystä onkin tutkittu maailmanlaajuisesti kattavasti ja sitä varten on laadittu useita standardeja Euroopassa, joita työn teoriaosuudessa on myös käsitelty.

Sosiaalisen median käytön yleistyessä todennäköisesti myös seksuaalinen häirintä sekä grooming tulevat yleistymään. Tällöin seksuaalikasvatuksen ja turvataitojen tuntemisen merkitys tulee kasvamaan entisestään. Globaalin pandemian viedessä lähes kaiken toiminnan verkkoon, ovat esimerkiksi Suomen poliisi ja Europol tuoneet esiin huolensa yleistyvistä seksuaalisesta hyväksikäytöstä verkossa, tästä syystä turvataitokasvatusta tarvitaankin enemmän kuin koskaan. Keskusrikospoliisin mukaan tärkeintä ei ole takavarikoida nuorelta laitteita, vaan turvata keskusteluyhteys, jotta nuori voi tulla kertomaan mahdollisista lähestymisyrytyksistä. Turvataitokorttien tavoitteena onkin myös tulevaisuudessa lisätä nuorten tietoisuutta ja näin ollen valmiuksia puolustautua myös verkossa tapahtuvaa hyväksikäyttöä vastaan.

Opinnäytetyön tekeminen laajensi tekijöiden ymmärrystä nuorten seksuaalioikeuksien toteutumisesta nyky-yhteiskunnassa. Tietoperustan kasvaminen sekä aiheeseen syventyminen rikko osittain mielikuvaa nuorten turvallisesta kasvuympäristöstä. Kuten luvun 8. arvioinnissa mainitaan, prosessin aikana monia asioita olisi kuitenkin tehty toisin. Suurimmaksi haasteeksi osoittautui viestintä yhteistyötahon kanssa. Tämä sai työn etenemisen tuntumaan ajoittain epävarmalta, eikä yhteistyöstä saatu toivottua hyötyä esimerkiksi korttien suunnittelun kannalta. Nämä viestinnälliset haasteet vaikuttivat ajoittain tekijöiden motivaatioon negatiivisesti. Aihealue oli kuitenkin tärkeä ja ajankohtainen, joten työn tarpeellisuudesta ei ollut epäilystä.

9.2 Luotettavuus ja eettiset kysymykset

Opinnäytetyötä tehdessä noudatettiin hyvää tieteellistä käytäntöä. Tällä tarkoitetaan, että tekijät noudattivat eettisesti oikeita tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä. Lisäksi ammattikorkeakoulujen opinnäytetyön eettiset suositukset ohjasivat työn etenemistä. Näihin suosituksiin kuuluu esimerkiksi aiheen ja aikataulun noudattaminen, yksityisyyden suojasta kiinnittäminen, luotettavien lähteiden käyttö sekä viittaaminen, avoimuus, muiden kunnioittaminen sekä yhteistyö. Näitä ohjeita noudattamalla edistetään opinnäytetyöprosessin hyvää tieteellistä käytäntöä, vähennetään tieteellistä epärehellisyyttä sekä taataan laadukas opinnäytetyö. (Arere Ry 2019, 4-6; Vilkkä 2015.)

Opinnäytetyössä tulee kiinnittää huomiota henkilötietojen käsittelyyn ja henkilöiden tietosuojan toteutumiseen. Tämä pitää sisällään myös henkilöiden informointia sekä suostumusta. (Arere Ry 2019, 7.) Yksityisyyden suojan turvaamiseksi tämän opinnäytetyön palautekyselyyn osallistuminen tapahtui vapaaehtoisesti sekä anonyymisti. Vastaajien henkilöllisyyttä tai ammattiryhmää ei paljastettu, eikä niitä kirjattu missään vaiheessa ylös. Yksityisyyden suojan turvaamiseksi myös pelikortteihin kehitettiin säännöt. Tällä pystytään turvata, etteivät nuoret käsittele esimerkiksi omia traumaattisia kokemuksiaan sekä suojataan heidän yksityisyytensä.

Tiedonhankinnassa hyvä tieteellinen käytäntö ohjaa tiedon hakemista ja tekijä perustaa tiedonhankinnan oman alan tieteellisen kirjallisuuden tuntemiseen. Laadukkaana opinnäytetyön

tekeminen edellyttää perustietoja tieteellisestä kirjoittamisesta ja viittauskäytännöistä. Kirjoittajan tulee tuntee aikaisempaa tutkimusaineistoa, tuloksia ja julkaisua koskevat tekijänoikeuslain säännökset. Alkuperä, tekijät ja lähteet tulee mainita hyvän tutkimustavan sekä ohjeiden mukaisesti. Hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää, että edellä mainittuja asioita noudatetaan sekä tekijä noudattaa yleistä rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta työssä. (Arene Ry 2019, 12; Vilka 2015.) Opinnäytetyön sisältö kerättiin käyttäen aikaisempia tutkimuksia sekä julkaisuja aiheesta. Kaikki teoretieto, niin kirjallisessa työssä, kuin kortteissa on paikkaansa pitävää lähteistettyä tietoa. Lähteisiin on viitattu joko oppilaitoksen käytännöiden mukaisesti, tai vaihtoehtoisesti julkaisijan ohjeiden mukaisesti. Tietoa haettaessa on noudatettu lähdekriittisyyttä sekä materiaalia on haettu luotettavista tietokannosta. Luotettavuutta on arvioitu kirjoittajan tai julkaisusivuston perusteella. Opinnäytetyössä pyrittiin käyttämään mahdollisimman uusia lähteitä viimeisen kymmenen vuoden sisältä.

Projektin voi sanoa olevan luotettava, kun kerätty teoretieto ja tehty materiaali ovat yhteensopivia eikä materiaalin muodostukseen ole vaikuttanut epäolennaiset tai satunnaiset tekijät. Viime kädessä projektin luotettavuuden mitta on tekijä itse ja hänen rehellisyytensä. Tekijän itsensä tulee arvioida luotettavuutta jokaisen tekemänsä valinnan kohdalla, aina materiaalin valinnasta asti. (Vilka 2015.)

9.3 Jatkokehitysideat

Opinnäytetyön prosessin aikana nousi useita jatkokehitysehdotuksia. Pelikortteja voidaan laajentaa entisestään ja lisätä niihin eri ympäristöön sopivia kysymyksiä sekä tilanteita. Pelikorttien sisällön voisi muuntaa, vaikka lautapeliksi tai digitalisoida sovellukseksi tai muuten. Korttien sisältö on suunnattu yläkouluikäisille nuorille, mutta ihmisen seksuaalisuuden kehitys alkaa jo pienenä lapsena sekä kiinnostus omaa kehoa sekä seksuaalisuutta kohtaan herää jo tällöin. Kortit ovat muutettavissa varhaiskasvatukseen sekä alakouluihin sopiviksi. Pienemmille lapsille kortit voitaisiin muuttaa kuvakortteiksi, esimerkiksi omasta kehosta ja kehityksestä, itsensä ja toisen koskettamisesta sekä sukupuolten kehityksestä ja moninaisuudesta. Korttien avulla asioista voidaan kuitenkin keskustella luontevasti pelin tai leikin muodossa, jolloin lapsi voidaan tutustuttaa aihepiiriin jo varhaiskasvatuksessa.

Kuten 4. luvussa todettiin, maahanmuuttajien tietämys seksuaalioikeuksista sekä turvatoimista ei välttämättä vastaa Suomessa perusopetuksen saaneen väestön tietämystä. Myös kouluterveyskyselyistä tiedetään, että seksuaalista häirintää kokee yhä useampi ulkomaalaistaustainen nuori. Korttien sisältö on helposti mukautettavissa myös monikulttuuriseen seksuaalikasvatukseen, joten sinne voidaan lisätä kysymyksiä sekä poistaa tarvittaessa epäolennaisia osioita. Materiaalin kääntäminen muille kielille on myöskin mahdollista, joten kortteja voidaan tarpeen mukaan hyödyntää monikulttuurissa ympäristöissä sekä ulkomaalaistaustaisten opetuksessa. Tällöin nuori voi oppia omalla kielellään sanastoa sekä tilanteita, jolloin oppiminen ei jää vajanaiseksi kielimuurin vuoksi. Korttien parissa oppiminen omalla äidinkielellä voi

olla myös monelle maahanmuuttajalle mieluisa tapa käydä asioita läpi. Perheessä tai kulttuurissa saatetaan suhtautua seksuaalisuuteen eri tavoin, joten oma äidinkieli sekä tarvittaessa korttien muokkaaminen myös kulttuuristaan sopivammiksi helpottaa sensitiivisten aiheiden käsittelemistä. Kielen kääntäminen sekä sisällön muokkaaminen palvelisi myös ulkomaalaisten nuorten parissa työskenteleviä ammattilaisia. Korteja voidaan hyödyntää esimerkiksi kunnia- tai seksuaaliväkivaltaa kokeneiden potilaiden tai asiakkaiden kanssa.

Lähteet

Painetut

Aaltonen, J. 2012. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Turvataitoja nuorille, opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn. Tampere: Yliopistopaino Oy. Viitattu 02.03.2020. <https://thl.fi/documents/10531/124365/Opas%202012%2021.pdf>

Bildjuschkin, K. & Klementti, R. & Kulmala, T. & Luoto, R. & Nipuli, S. & Nykänen, M. & Parekh, S. & Paussi-Lento, E. & Surcel, H. 2016. Edistä, ehkäise, vaikuta- Seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014-2020. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. 3 painos. Tampere: Yliopistopaino. Viitattu 21.1.2020 http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116162/THL_OPAS33_VERKKO9.3.2016.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Bildjuschkin, K. 2015. Seksuaalikasvatuksen tueksi. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. Helsinki. Viitattu 24.3.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129742/TYÖ2016_35_web_korjattu.pdf?sequence=5

Ecker, N. & Kirby, D. 2009. UNESCO. International Guidelines on Sexuality Education: An evidence informed approach to effective relationships and HIV/STI education. Viitattu 22.1.2020. <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/8556521DD9D4A9E64925762000240120-UNESCO-Aug2009.pdf>

Granskog, P. & Haanpää, S. & Järvinen, J. & Lahtinen, M. & Laitinen, K. & Turunen-Zwinger, S. 2018. Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa. Opetushallitus. Viitattu 23.3.2020. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/190023_opas_seksuaalisen_hairinnan_ennaltaehkaisemiseksi_ja_siihen_puuttumiseksi_ko.pdf

Hakkarainen, T. 2009. Äitiyden monet kasvot. Väestöliitto. Loimaa: Newprint Oy. Viitattu 20.05.2020. <https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/70683aa2459112122bad6d77ade56c6b/1589976827/application/pdf/315383/Äitiyden%20monet%20kasvot.pdf>

Koukkula, M. & Klementti, R. 2019. Tyttöjen ja naisten sukupuolielinten silpomisen estämisen toimintaohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisuja 2019:1. Helsinki. Viitattu 7.4.2020. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161355/J_01_Tyttojen_ja_nai-ten_sukuelinten_silpominen_V.pdf

Nazarenko, S. 2011. Mun elämä- mun valinta. Nuorten seksuaalioikeudet ja kehitys. Väestöliitto. Helsinki: Nord Print Oy. Viitattu 11.4.2020. <http://vaestoliitto-fi-bin.di->

recto.fi/@Bin/4b9a2cdaa6cdca35872a01edceb24c43/1586529939/application/pdf/938739/Mun%20elämä,%20mun%20valinta-%20nuorten%20seksuaalioikeudet%20ja%20kehitys.pdf

Nissinen, J. 2014. Oikeus omaan kehoon, puheenvuoroja poikien sukupuolielinten silpomisesta ehjä- hanke. Helsinki: Mister Easy Business. Viitattu 7.4.2020 http://ehja.sexpo.fi/wp-content/uploads/Ehja-essee-2014_web2.pdf

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Tampere: Suomen yliopistopaino oy. Viitattu 24.3.2020. <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

THL. 2010. Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto ja BZgA- Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Helsinki Valopaino oy. Viitattu 13.1.2019 <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80220/039844e2-c540-4e81-834e-6f11e0218246.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Vilka, H. 2015. Tutki ja Kehitä. 4 painos. Jyväskylä: PS-kustannus

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Sähköiset

Arere Ry. 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 13.4.2020 http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINNÄYTETÖIDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?_t=1578480382

Cassiatore, R. & Ingman-Friberg, S. 2013. WHO:n standardit Euroopassa. Viitattu 13.1.2020. https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemat/lapsijaseksuaalisuus/kokonaisvaltainen-seksuaalikasva/standardit/

Cacciatore, R. 2011. Nuorten seksuaaliterveys ja seksuaalinen kehitys. Duodecim. Viitattu 19.1.2020. <https://www.oppiportti.fi/op/ote00004/do>

Europol. 2020. Catching the virus - cybercrime, disinformation and the COVID-19 pandemic. Viitattu 29.4.2020. <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/catching-virus-cybercrime-disinformation-and-covid-19-pandemic>

Ikonen, R. & Halme, N. 2018. Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä ja väkivalta. Terveystieteiden- ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki. Viitattu 8.4.2020. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136131/URN_ISBN_978-952-343-091-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kaltiala-Heino, R. 2016. Vahingoittavaan seksuaalikäyttäytymiseen syyllistyvät nuoret. Duodecim. Viitattu 22.1.2020. https://www.oppiportti.fi/op/ljn05803/do?p_haku=seksuaalisuus#q=seksuaalisuus

Keskusrikospoliisi. 2020. Lasten riski joutua seksuaalisen hyväksikäytön uhreiksi verkossa kasvaa koronaviruksen aikana. Viitattu 29.4.2020. https://www.poliisi.fi/tietoa_poliisista/tiedotteet/1/1/lasten_riski_joutua_seksuaalisen_hyvaaksikayton_uhreiksi_verkossa_kasvaa_koronaviruksen_aikana_89248?language=fi&

Kokko, M. 2011. Seksuaalisuus nuorella aikuisella. Duodecim. Viitattu 22.1.2020. <https://www.oppiportti.fi/op/ote00005/do>

Kokkonen, L. 2017. Hyvän opetuspelin kriteerit. NordicEdu. Viitattu 10.4.2020. <https://nordicedu.com/blogi/hyvan-opetuspelin-kriteerit-osa-1>

<https://nordicedu.com/blogi/hyvan-opetuspelin-kriteerit-osa-2>

<https://nordicedu.com/blogi/hyvan-opetuspelin-kriteerit-osa-3>

Koordinaatti. 2020. Grooming-hanke. Viitattu 6.4.2020. <https://www.koordinaatti.fi/fi/palvelut/grooming-hanke>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. Lasten kasvu ja kehitys. Viitattu 19.1.2020. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/12-15-v/12-15-vuotiaan-seksuaalisen-kehityksen-kehitys/>

Nikolovska, M. 2020. The Internet as a Creator of a Criminal Mind and Child Vulnerabilities in the Cyber Grooming of Children. Jyväskylän Yliopisto. Viitattu 6.4.2020. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/67584/978-951-39-7963-8_vaitos07022020.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Novitsky, A. & Brusila, P. 2016. Maahanmuuttajien seksuaaliterveyden edistäminen. Jyväskylä: Yliopistopaino Oy. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/121182/JAMKJUL-KAISUJA2292016_web.pdf?sequence=1

Santalahti, T. 2017. Seksuaalisuuden monimuotoisuus. Duodecim koulun terveyskirjasto. Viitattu 19.1.2020. <https://www.koulunerveyskirjasto.fi/aihe/seksi/seksuaalisuuden-monimuotoisuus>

Santalahti, T. 2018. Nuorten seksuaalisuus ja seksuaaliterveys. Duodecim koulun terveyskirjasto. Viitattu 2.4.2020. <https://www.koulunerveyskirjasto.fi/aihe/opettajalle-ja-opiskeluhuollolle/opettajan-opas-nuorten-seksuaalisuus-ja-seksuaaliterveys/oos00001>

Santalahti, T. 2018. Monikulttuurisuus ja seksuaalisuus. Duodecim koulun terveyskirjasto. Viitattu 23.1.2020. <https://www.koulunerveyskirjasto.fi/aihe/opettajalle-ja-opiskeluhollole/opettajan-opas-nuorten-seksuaalisuus-ja-seksuaaliterveys/oos00004>

Savioja, H. & Sumia, M. & Kaltiala-Heino, R. 2015. Potilaan Lääkärinlehti. Nuoruusiän seksuaalikokemukset vaikuttavat mielenterveyteen. Viitattu 21.1.2020. <https://www.potilaanlaakarilehti.fi/artikkelit/nuoruusian-seksuaalikokemukset-vaikuttavat-mielenterveyteen/>

Seta. Sateenkaarihistoriaa Suomessa. Viitattu 28.4.2020. <https://seta.fi/ihmisoikeudet/sateenkaarihistoria-suomessa/>

Seta. Sukupuolen moninaisuus. Viitattu 19.1.2020. <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sukupuolen-moninaisuus/>

Seta. Seksuaalinen suuntautuminen. Viitattu 19.1.2020. <https://seta.fi/sateenkaaritieto/seksuaalinen-suuntautuminen/>

Sensoa. Sexual and reproductive rights. Viitattu 13.1.2020 <https://www.sensoainternati-onal.be/sexual-and-reproductive-rights.html>

Suomen virallinen tilasto: Rikos- ja pakkokeinotilasto. 2018. Viranomaisten tietoon tullut rikollisuus. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 7.4.2020. https://www.stat.fi/til/rpk/2018/13/rpk_2018_13_2019-05-16_tie_001_fi.html

Suomen riskienhallintayhdistys. 2020. Riskienhallinta. Viitattu 8.4.2020 <https://pk-rh.fi/riskienhallinta/mita-ovat-riskit.html>

Suomen riskienhallintayhdistys. 2020. Nelikenttäanalyysi-SWOT. Viitattu 8.4.2020. <https://pk-rh.fi/tools/swot.html>

Terveystieteiden tutkimuskeskus. 2010. Viitattu 29.4.2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326>

Terveys- ja hyvinvoinninlaitos. 2018. Maahanmuuttajien seksuaali- ja lisääntymisterveys. Viitattu 23.1.2020. <https://thl.fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi/maahanmuuttajien-seksuaali-ja-lisaantymisterveys>

Terveys- ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskysely 2019. Viitattu 30.1.2020. https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perustulokset2?alue_0=87869&mittarit_0=187209&mittarit_1=200280&mittarit_2=403394&vuosi_0=v2017&kouluaste_0=161293#

Terveyskylä. 2018. Seksuaalisuus. Viitattu 13.1.2020. <https://www.terveyskyla.fi/nais-talo/seksuaaliterveys/seksuaalisuus-elamankaassa/seksuaalisuus>

Väestöliitto. Seksuaalikasvatusta varhaiskasvatuksessa. Viitattu 29.4.2020. https://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapsijaseksuaalisuus/seksuaalikasvatuksen-paakohdat/kuka-kasvattaa/seksuaalikasvatusta-varhaiskasva/

Väestöliitto. Seksuaaliterveys- ja oikeudet osana kehitystä. Viitattu 21.1.2020. <https://www.vaestoliitto.fi/kansainvalisyys/tietoa-seksuaalioikeuksista/>

Väestöliitto Nuoret. Rikosprosessi. Viitattu 22.1.2020. <https://www.vaestoliitto.fi/nuoret/turvallisuus/seksuaalirikokset/rikosprosessi/>

WAS. 2014. Seksuaalioikeuksien julistus. Viitattu 22.1.2020. http://frantic.s3.amazonaws.com/sexpo/2011/12/Seksuaalioikeuksien_julistus_2014.pdf

WHO. 2020. Defining sexual health. Viitattu 6.4.2020. https://www.who.int/reproductive-health/topics/sexual_health/sh_definitions/en/

WHO, BZgA. 2010. Standards for Sexuality Education in Europe. Viitattu 23.1.2020. https://www.bzga-whocc.de/fileadmin/user_upload/WHO_BZgA_Standards_English.pdf

Kuviot

Kuvio 1. Seksuaalisuuden portaat (Mukaihen Santalahti 2018.)	12
Kuvio 2. Turvataitojen perusteet (Mukaihen Aaltonen 2012, 16.)	20
Kuvio 3. Projektin etenemisen vaiheet (Mukaihen Salonen 2013.).....	26

Taulukot

Taulukko 1. Arviointikriteerit hyvälle opetuspelille (Kokkonen 2017.).....	25
Taulukko 2. SWOT-analyysi turvataitokorttien käytöstä.....	27
Taulukko 3. Turvataitokorttien väittämät	32
Taulukko 4. Arviointilomakkeen vastausjakauma.....	35

Liitteet

Liite 1: Turvataitokortit	47
Liite 2: Saatekirje.....	63
Liite 3: Arviointilomake.....	65

Liitteet

Liite 1: Turvataitokortit

Turvataitokortit

- Korttien tarkoituksena on toimia seksuaalikasvatuksen tukena sekä lisätä nuorten tietoisuutta omista turvataidoista ja seksuaalioikeuksista sekä avata nuorten välistä keskustelua aiheesta. Korttien tietoperusta perustuu Terveystieteiden tutkimuskeskuksen Turvataitoja nuorille, sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn tarkoitettuun oppaaseen. (Aaltonen 2012.)
 - Asioita käsitellään yleistasolla. Osallistujat eivät käsittele yksityisiä asioitaan tai varsinkaan traumaattisia kokemuksia. Aiheen arkaluontoisuuden vuoksi valvojan aikuisen on seurattava sekä havainnoitava nuorten toimimista. Aiheet saattavat aiheuttaa epämiellyttäviä tunteita, joten tarvittaessa aikuisen tulee keskeyttää toiminta. asiat jäävät ryhmän sisälle. Mikäli asiat jäävät mietityttämään voi niistä puhua turvalliselle aikuiselle

Aaltonen, J. 2012. Turvataitoja nuorilla, opas sukupuolisen häirinnän ja seksuaalisen väkivallan ehkäisyyn. THL

Ohjeet

Kortit sisältää kysymyksiä seksuaalioikeuksista sekä turvataidoista. Kaikki 23 korttia on jaettu aihepiirien mukaan 4 eri kategoriaan. Jokainen väri edustaa tiettyä aihepiiriä

- **Omat oikeudet ja turvataidot**
- **Parisuhde ja seksi**
- **Seksuaalinen häirintä ja raiskaus**
- **Grooming ja sosiaalinen media**

Kortteja voi käydä läpi pareittain tai pienryhmissä, jolloin yksi henkilö esittää kysymyksen sekä vastausvaihtoehdot toisille. Kysymyksiin on muotoiltu kolme eri vastausvaihtoehtoa, joista oikea vastaus on lihavoitu. Korteissa voi olla myös useampi oikea vastaus

**Mitä
seksuaalioikeuksilla
tarkoitetaan?**

- A: Oikeutta harrastaa seksiä julkisella paikalla muiden nähdessä
- B: Ihmisoikeuksia, jotka suojaavat yksilöiden päätösvaltaa omaan seksuaalisuuteen liittyen
- C: Oikeus tasa-arvoon ja syrjimättömyyteen

**Mitä turvataidoilla
tarkoitetaan?**

- A: Itsepuolustuslajien osaamista
- B: Turvallisuusalan ammattiosaamista
- C: Taitoja, joilla nuori pystyy turvaamaan omia seksuaalioikeuksia

Mitä suojausrajoilla tarkoitetaan?

A: Alle 16-vuotiaat eivät saa harrastaa
seksiä

**B: Aikuinen ei voi kohdistaa
seksuaalista tekoa alle 16-vuotiaaseen**

C: Suojaamatonta seksiä ei saa harrastaa

Mitä omilla rajoilla tarkoitetaan?

A: Oikeutta päättää miten kohdellaan
muita

**B: Omien oikeuksien tunnistamista.
Oikeutta päättää, miten saa kohdella
sekä koskettaa**

C: Tarkoittaa, että muita ei saa koskettaa

**Minä vuonna
homoseksuaaliset teot
poistettiin rikoslainsta?**

- A: 1971
- B: 2019
- C: 1890

**Miten toimit, kun ystäväsi
luottamuksella kertoo olevansa
homoseksuaali?**

- A: Jaan tiedon kaveriporukan WhatsApp-ryhmässä
- B: Pidän tiedon itselläni ja tarjoan tukea**
- C: Kerron ystäväni vanhemmille

**Mitä tarkoitetaan
sukupuolihäirinnällä?**

- A: Tyttöjen häirintää
B: Seksistinen, seksuaalinen ja homofobinen häirintä. Käyttäytymistä, joka loukkaa toisen sukupuoli-identiteettiä
C: Alaikäisten häirintää

**Voiko seksistä kieltäytyä
parisuhteessa?**

- A: Ei voi. Seksistä kieltäytyminen voi olla merkki uskottomuudesta tai rakkauden puutteesta
B: Kyllä voi. Kukaan ei voi pakottaa toista seksuaaliseen tekoon
C: Riippuu tilanteesta

Miksi harrastetaan seksiä?

- A: Lapsenteko tarkoituksessa**
- B: Pakotettuna**
- C: Tuotetaan nautintoa itselle sekä kumppanille**

Mitä tarkoitetaan seksuaalisella häirinnällä?

- A: Häirintää seksin yhteydessä**
- B: Yksilön seksuaalisuuden koskemattomuuden ja itsemääräämisoikeuden loukkaamista sanoin tai teoin**
- C: Yksilön seksuaalisten mieltymysten arvostelu**

Miten erottaa flirttailu ja häirintä?

- A: Flirttailussa kontakti on mieluisa molemmille**
B: Ne voivat olla sama asia
C: Häirinnässä häirintä on molemmin puolista

Kuinka moni nuorista on kokenut seksuaalista häirintää?

- A: Ei kukaan
B: Tytöistä 32,5 % Pojista 8,2%
C: Tytöistä 40% Pojista 32%

(Kouluterveyskysely 2019.)

**Miten toimit, kun aikuinen
laittaa käden reidesi
buskassa?**

- A: Huudan apua**
**B: Menen paniikkiin, enkä tiedä miten
reagoida tilanteeseen**
**C: Sanon ei, poistun
tilanteesta ja vaihdan paikkaa**

**Milloin aviolliton seksinen
raiskaus tuli rikokseksi?**

- A: 1960**
B: 1994
C: 2003

**Mitä teet, jos koet pakottamista
sukupuoliyhteyteen?**

- A: Yritän poistua tilanteesta ja haen
heti apua luotettavalta aikuiselta.
Asiasta tehdään rikosilmoitus ja nuori
pääsee lääkärin tutkimuksiin**
- B: Koen häpeää ja syyllisyyttä enkä uskalla
kertoa muille**
- C: Pidän tiedon itselläni. Yritän selvittää
asian yksin ja kerron aikuisille muutaman
kuukauden päästä.**

Miten raiskaus määritellään?

- A: Kenen tahansa pakottamista
sukupuoli yhteyteen kohdistamalla
väkivaltaa tai uhkaamalla henkilöä.
Ikään tai sukupuolesta riippumatonta**
- B: Pakottaminen pussailuun**
- C: Alastonkuvan lähettäminen alaikäiselle**

Mitä tarkoitetaan groomingilla?

- A: Lapsen houkuttelemista internetin välityksellä seksuaalisiin tekoihin**
- B: Nuorten välistä seksuaalista kanssakäymistä**
- C: Seksuaalikasvatusta**

Miten toimit, kun tuntematon aikuinen lähestyy sinua Snäpchatissa ja pyytää kuviasi?

- A: Lähetän kuvani**
- B: Lähetän kuvan jostain toisesta ja jatkan keskustelua hänen kanssa**
- C: Estän tilin ja kerron luotettavalle aikuiselle**

**Miten toimit, kun kuulet, että
entinen kumppani on jakanut
sinusta alastonkuvan
eteenpäin?**

- A: Soitan hätäkeskukseen
- B: Koston jakamalla entisen kumppanin
kuvan eteenpäin
- C: Kerron asiasta luotettavalle
aikuiselle, joka vie asiaa eteenpäin

**Voiko Internetissä ihmiset
esittää jotain muuta kuin ovat?**

- A:** Kyllä. Oma ikä, ulkonäkö sekä
henkilöllisyys on helppo huijata
B: Ei voi. Kaikki ovat verkossa omana
itsenään
C: Vain sivuilla, joissa näytetään oma kuva
voi esittää jotain muuta

**Mitä teet, kun huomaat, että
ystävällsi kiusataan
sosiaalisessa mediassa?**

- A:** En uskalla olla eri mieltä kiusaajien
kanssa ja lähdän siihen mukaan
B: Tallennan todistusaineiston, otan
kuvankaappauksen ja ilmoitan asiasta
nettipoliisille
C: Ilmiannan tekijän

Miten toimit tilanteessa, kun olet hankkimassa alkoholijuomia viikonlopuksi ja täysi-ikäinen henkilö pyytää vastikkeenä sopimattomia kuvia?

- A: Lähetän kuvat ja otan alkoholijuomat vastaan
- B: Sano ei, poistu ja kerro luotettavalle aikuiselle
- C: Tarjoudun antamaan rahaa kuvien sijasta

Miten toimit, kun koet seksuaalioikeutesi loukatuksi?

- A: Sanon ei
- B: Poistun tilanteesta
- C: Kerron luotettavalle aikuiselle

Loppupurku Post-it lapuilla

Pelin loputtua oppilaat kirjoittavat ajatuksiaan kortteihin liittyvistä teemoista Post-it lapuille.

Tarkoituksena koota yhteen oppitunnin aikana heränneitä ajatuksia. Lisäksi oppilaat voivat kirjoittaa lapuille yhden teon, jolla edistää jatkossa omia seksuaalioikeuksia

Valtakunnallisia puhelimitse auttavia tahoja

Naisten Linja: 08100 02400
Ensi- ja turvakotien liitto: 09 4542440
Rikos uhri päivystyksen auttava puhelin: 0203 16116
Raiskaus kriisikeskus Tukinainen: 08100 97899
Väestöliiton Poikien puhelin: 08100 94884
Suomen mielenterveysseuran valtakunnallinen kriisipuhelin: 01095202

Tietoa ja keskustelupalstoja aiheesta netissä

Nettiturvakoti: nettiturvakoti.fi

Nettipoliisi: poliisi.fi/nettivinkki

Rikosuhripäivystys: riku.fi

Transtukipiste: transtukipiste.fi

Väestöliiton nuorten sivut: vaestoliitto.fi/nuoret/

Liite 2: Saatekirje

Laurea-ammattikorkeakoulu
Emma Mantere, Noora Miettinen

Turvataitokorttien arvioin-
tilomake

63 (6

Seksuaalioikeudet ja turvataidot tutuiksi Kortit opetusmateriaaliksi yläkouluikäisille

Hyvä lukija

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä yläkouluikäisten tietoisuutta, sekä valmiuksia tunnistaa omat seksuaalioikeutensa ja niitä suojaavat turvataidot. Tavoitteena oli tuottaa pelikortteja yläkouluikäisten oppilaiden turvataito-opetuksen tueksi. Korttien avulla voidaan helpottaa opetusta esimerkiksi pohjustamalla ryhmää seksuaalioikeuksien aihepiiriin sekä lisätä nuorten avointa keskustelua ja vähentää siihen liittyviä negatiivisia viitteitä. Korttien tavoite on, että nuori osaa toimia oikein mahdollisen väärinkäytöksen ilmetessä.

”Tärkeä nuorten ihmisten seksuaalioikeus on oikeus tietoon seksuaalisuudesta. Tämän oikeuden piiriin kuuluu oikeus tietoon ehkäisymenetelmistä, sukupuolitaudeista ja nuorten omista oikeuksista” (Nazarenko 2011.)

Tämä arviointilomake on suunnattu kasvatustieteen ammattilaisille. Arviointilomakkeen avulla kerätään työelämän asiantuntijoiden palautetta turvataitokorttien kielen ja sisällön sopivuudesta yläkouluikäisten oppilaiden turvataito-opetuksen käyttöön sekä kehittämisehdotuksia korttien sisällöstä. Palautetta tarvitaan etenkin niiltä ammattilaisilta, joiden työpanos sijoittuu yläkouluihin tai vaihtoehtoisesti nuorten terveydenhoitoon tai muuhun kasvatustyöhön. Kasvatustieteen ammattihenkilöt vahvistavat työssään myös tiedostamattaan nuorten seksuaalioikeuksia. Siksi ammattilaisten tuomalla tiedolla onkin ensisijainen tärkeä merkitys, kun luodaan toiminnallista opetusmateriaalia työkentälle. Palautelomake jaellaan osallisille sähköpostitse tai paperiversiona turvataitokorttien mukana. Palautetta kerätään 5.5.2020 asti.

Tähän lomakkeeseen on koottu työn toteutusta koskevia väittämiä, joiden avulla opinnäytetyön toiminnallista osuutta voidaan arvioida. Väittämät on muotoiltu mukaillen Linda Kokkonen (2017) kirjoitusta ”Hyvät opetuspelin kriteerit”. Palautekyselyyn osallistuminen tapahtuu vapaaehtoisesti sekä nimettömästi.

Saatu palaute kerätään opinnäytetyön kirjalliseen osuuteen arviointina. Vastauksia käsitellään yleisellä tasolla, eikä vastaajien henkilöllisyyttä tiedustella tai merkitä lomakkeeseen, jotta yksityisyyden suoja säilyy.

Seuraavalla sivulla esitetään 9 väittämää sekä 1 avoin kysymys, jonka yhteydessä on tilaa avoimelle palautteelle.

Liite 3: Arviointilomake

Ympyröi jokaisessa kohdassa vaihtoehto, joka kuvaa parhaiten mielipidettäsi väittämästä. Viimeiseen kysymykseen voit vastata omin sanoin, sekä antaa yleisesti palautetta turvataitokorteista.

	Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä
1. Turvataitokorttien sisältö on yläkouluikäisille sopivaa	1	2	3	4
2. Kortit ovat toimiva menetelmä käsitellä sensitiivisiä aiheita yläkouluikäisten nuorten kanssa	1	2	3	4
3. Pelillisuus sekä opetuksellisuus muodostavat sopivan kokonaisuuden	1	2	3	4
4. Korttien rakenne on selkeä ja ymmärrettävä (Sisältäen kirjoituskielen, ohjeistuksen, säännöt, tavoitteet)	1	2	3	4
5. Oppimissisältö on helposti ymmärrettävissä sekä samaistuttavissa	1	2	3	4
6. Korttien avulla voidaan lisätä nuorten tietoisuutta omista seksuaalioikeuksista sekä turvataidoista, lisäksi madaltaa kynnystä keskustella edellä mainituista asioista	1	2	3	4
7. Kysymykset ovat tarpeeksi haastavia ikäryhmälle	1	2	3	4
8. Vastauksista käy selkeästi ilmi oikea vastaus, kuin myös ero oikeiden ja väärin vastausten välillä	1	2	3	4
9. Pelin visuaalinen ilme on laadukas	1	2	3	4
10. Mitä kehittämissuhteita sinulla olisi turvataitokorttien suhteen? Entä puuttuiko korteista mielestäsi olennaisia tilanteita tai väittämiä?				

Kiitos vastauksista!